

Канцеларија за демократски институции и човекови права

ПОРАНЕШНА ЈУГОСЛОВЕНСКА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

ЛОКАЛНИ ИЗБОРИ
15 октомври и 29 октомври 2017

Мисија за набљудување на изборите на ОБСЕ/ОДИХР
Конечен извештај

Варшава
19 јануари 2018

СОДРЖИНА

I. РЕЗИМЕ	1
II. ВОВЕД И БЛАГОДАРНОСТ	4
III. ПРЕДИСТОРИЈА И ПОЛИТИЧКИ КОНТЕКСТ	5
IV. ИЗБОРЕН СИСТЕМ И ЗАКОНСКА РАМКА	5
V. ИЗБОРНА АДМИНИСТРАЦИЈА	7
VI. РЕГИСТРАЦИЈА НА ГЛАСАЧИТЕ	10
VII. РЕГИСТРАЦИЈА НА КАНДИДАТИТЕ	12
VIII. ОПКРУЖУВАЊЕ НА КАМПАЊАТА	14
IX. ФИНАНСИРАЊЕ НА КАМПАЊИТЕ	18
X. МЕДИУМИ	20
A. МЕДИУМСКО ОПКРУЖУВАЊЕ	20
B. ЗАКОНСКА РАМКА	21
C. НАОДИ ОД МЕДИУМСКИОТ МОНИТОРИНГ НА ОБСЕ/ОДИХР	22
XI. ПОПЛАКИ И ЖАЛБИ	24
XII. ГРАЃАНСКИ И МЕЃУНАРОДНИ НАБЉУДУВАЧИ	26
XIII. УЧЕСТВО НА НАЦИОНАЛНИТЕ МАЛЦИНСТВА	27
XIV. ИЗБОРНИОТ ДЕН (ПРВ КРУГ)	27
A. ОТВОРАЊЕ И ГЛАСАЊЕ	28
B. ПРЕБРОЈУВАЊЕ И СУМИРАЊЕ	29
XV. ИЗБОРНИОТ ДЕН (ВТОР КРУГ)	30
A. ОТВОРАЊЕ И ГЛАСАЊЕ	30
B. ПРЕБРОЈУВАЊЕ И СУМИРАЊЕ	31
XVI. НАСТАНИ НА ДЕНОТ ПО ИЗБОРИТЕ	32
A. ПОЛИТИЧКИ НАСТАНИ	32
B. ПРИГОВОРИ И ЖАЛБИ	32
XVII. ПРЕПОРАКИ	35
A. ПРИОРИТЕТНИ ПРЕПОРАКИ	35
B. ДРУГИ ПРЕПОРАКИ	36
ПРИЛОГ I: ИЗБОРНИ РЕЗУЛТАТИ	40
ПРИЛОГ II: СПИСОК НА НАБЉУДУВАЧИ ВО МЕЃУНАРОДНАТА МИСИЈА ЗА НАБЉУДУВАЊЕ НА ИЗБОРИТЕ	46
ЗА ОБСЕ/ОДИХР	52

ПОРАНЕШНА ЈУГОСЛОВЕНСКА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
ЛОКАЛНИ ИЗБОРИ
15 октомври и 29 октомври 2017

Конечен извештај на Мисијата за набљудување на изборите на ОБСЕ/ОДИХР¹

I. РЕЗИМЕ

На покана од Министерството за надворешни работи да ги набљудува локалните избори на 15 октомври 2017, Канцеларијата на ОБСЕ за демократски институции и човекови права (the OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights - ОБСЕ/ОДИХР) распореди Мисија за набљудување на изборите (МНИ) на 13 септември. Мисијата остана во земјата за да го следи вториот круг на 29 октомври. МНИ на ОБСЕ/ОДИХР ја оцени усогласеноста на изборите со обврските што произлегуваат од членството во ОБСЕ, други меѓународни обврски и стандарди за демократски избори и со националното законодавство. За првиот круг на 15 октомври, на МНИ на ОБСЕ/ОДИХР ѝ се придружи делегација од Конгресот на локални и регионални власти на Советот на Европа, со што се формираше Меѓународна мисија за набљудување на изборите (ММНИ, International Election Observation Mission, ЕОМ). Секоја од институциите вклучени во оваа ММНИ ја усвои Декларацијата за принципите за меѓународно набљудување на изборите, од 2005.

Изјавата за прелиминарни наоди и заклучоци издадена од ММНИ по првиот круг заклучи дека локалните избори „придонесоа кон јакнење на довербата во демократскиот процес. Изборите се одржаа во компетитивно опкружување, со кандидати што генерално можеа да водат кампањи без ограничувања, а темелните слободи беа севкупно почитувани. Сепак, кредибилни наводи за купување гласови, притисок врз гласачите и изолирани случаи на насилство се случија во тек на предизборниот период. Севкупно, мониторираните медиуми обезбедија непристрасно покривање на кандидатите и ја олеснија можноста за политичка дебата. И покрај организационите предизвици, изборната администрација обезбеди гласачите да можат да го остварат своето гласачко право”.

Изјавата за прелиминарни наоди и заклучоци издадена од МНИ на ОБСЕ/ОДИХР по вториот круг заклучи дека „изборите за градоначалници беа компетитивни, а почитувањето за темелните слободи придонесе кон спроведувањето демократски избори. Кампањата беше куса и придушена, со партии кои бараа поддршка и надвор од нивните традиционални бази, иако повремено се користеше агресивна реторика. Беа пријавени изолирани случаи на злоупотреба на административните ресурси и купување гласови. Медиумите и натаму обезбедија балансирано покривање на кандидатите, но ова беше засенето од негативните спотови од кампањите. Денот на изборите беше севкупно професионално менаџиран, иако работата на изборната администрација во тек на пребројувањето можеше да биде подобрена”.

Законската рамка гарантира темелни права и слободи и генерално претставува здрава основа за спроведувањето демократски избори. Иако амандманите на Изборниот законик (ИЗ) последниве години се осврнаа на извесен број претходни ОБСЕ/ОДИХР и Советот на Европа, и натаму има недостатоци, вклучувајќи ги несоодветните ограничувања на регистрацијата на независните кандидати, ограничени права за правна заштита и недоволни одредби за вториот круг. Покрај ова, доцната ревизија на ИЗ во врска со

¹ Англиската верзија на овој извештај е единствениот официјален документ. Неофицијален превод е достапен на македонски и албански.

составот на ДИК беше предизвик за стабилноста на изборниот процес, што е во спротивност со меѓународната добра пракса.

ДИК успеа да ги спроведе обата изборни круга, но сепак функционираше долж политички линии, Нејзините внатрешни контроверзии резултираа со пропуштени рокови, а некои од нејзините одлуки без во спротивност со законите. ДИК не планираше соодветно за вториот круг, не спроведе сеопфатна програма за едукација на гласачите и, севкупно, ѝ недостигаше вистинска транспарентност. Генерално, комисиите на средно ниво делотворно ги извршија своите должности, а некои презедоа дополнителни мерки за да ја зголемат транспарентноста и довербата на учесниците во спроведувањето на изборите. Позитивно е што се воведоа некои чекори да се олесни остварувањето на правото на глас за лицата со попречености.

За изборите беа регистрирани околу 1.8 милиони гласачи. Во тек на верификацијата, онлајн и лично, беа побарани само мал број промени, што сигнализираше растечка доверба во точноста на списокот. Сепак, гласачите чии лични идентификациски документи (IDs) беа истечени или ќе истечеа пред изборите бра исклучени од списокот, па со тоа всушност лишени од правото на глас. Ова, исто така, важеше за затворениците кои не можеа да ги ажурираат своите лични документи. Покрај ова, законот не предвидува ажурирање на списоците меѓу двата круга, па со тоа гласачите што навршиле 18 години во тек на овој период не може да го остварат своето избирачко право. Законот, исто така, го ограничува правото на глас на лицата на кои со закон им е одземена деловната способност поради попреченост, што е спротивно на меѓународните заложби.

По инклузивен процес на регистрација, 19 политички партии и коалиции и 65 групи избирачи предложија вкупно 258 кандидати за градоначалници и 370 кандидатски листи за изборите за советите. Пет проценти of кандидатски листи не беа усогласени со барањата за родовата квота, а сепак беа регистрирани. На гласачите им се понуди широк спектар на избор, а во многу општини се одржаа високо компетитивни натпревари.

Кампањата се одржа во опкружување каде генерално се почитуваа темелните слободи на собирање и изразување. Сепак, се случија изолирани политички мотивирани инциденти, а опстојаа и кредибилни наводи за купување гласови и притисок врз гласачите. Стратегиите за кампања се осмислуваа централно, а се модифицираа пред вториот круг за да се обратат на неопределените гласачи. Злоупотребата на функциите и административните ресурси на локалната власт беше воочена во неколку општини, а беше изразена и загриженост кога Премиерот отворено вети владина поддршка за општините со градоначалници од владеачката коалиција. Ова беше спорно од аспект на одделеноста на државата и партијата, што е предвидено во обврските што произлегуваат од членството во ОБСЕ.

Регулативата за финансирање кампања, подобрена последниве години во согласност со препораките на ОБСЕ/ОДИХР и Советот на Европа, генерално предвидува изедначен терен за изборен натпревар и определен степен на транспарентност. Сепак, последново не беше целосно реализирано, поради ненавременото поднесување на извештаите, немањето задолжителна ревизија на прелиминарните извештаи за финансирање на кампањите, како и на извршни одредби, а и поради ограниченото надзорно овластување на Државниот завод за ревизија. Тоа ја намали можноста на гласачите да направат информиран избор.

Законската рамка предвидува избалансирано и непристрасно медиумско покривање на кампањата. Јавните медиуми им понудија на сите учесници во изборите бесплатно медиумско време, но само неколку го искористија. Двете поголеми партии доминираа во платеното рекламирање на приватните медиуми. Дебатите беа добро организирани, па

сепак не учествуваа сите поканети кандидати. Делотворноста на одлучувањето по прекршоците на медиумите беше поткопана со тоа што судовите ги пропуштаа законските рокови и пресудуваа пониски казни од оние пропишани со закон.

Одредбите за јакнење на родовата еднаквост не секогаш се почитуваа, а промоцијата на учеството на жената во јавниот живот не беше застапена во кампањите. Родовата квота од 30 проценти беше запазена во составот на ДИК, но не беше доследно почитувана на пониските нивоа на изборна администрација. Четиринаесет проценти од сите листи беа предводени од жени, додека од сите кандидати за градоначалници, само шест проценти беа жени.

Меѓуетничките односи играа ограничена улога во изборите. Додека извесни партии бараа гласови и преку етничките линии, повеќето кандидатски листи го отсликуваа етничкиот состав на конкретната општина. Конфронтативна меѓуетничка реторика беше забележана во општини каде партии што припаѓаа на истата коалиција на национално ниво, се натпреваруваа на локално. Еден сериозен изборен инцидент откри висок степен на поларизација во ромската заедница се случи во општината Шуто Оризари во Скопје.

Законската рамка не предвидува целосно делотворен правен лек во изборните спорови, зашто повеќето одлуки на изборната администрација не се предмет на судска ревизија, спротивно на обврските што произлегуваат од членството во ОБСЕ. Иако ширум земјата се слушнаа многу наводи за коруптивни изборни практики, до надлежните органи беа поднесени само мал број приговори. Бројни соговорници на МНИ НА ОБСЕ/ОДИХР ја наведуваа недовербата во способноста на изборната администрација и судовите непристрасно да постапуваат по предметите.

Пристапот на граѓанските набљудувачи до сите фази на изборниот процес придонесе кон транспарентноста и понуди непартиска проценка на изборите. Вкупно беа акредитирани околу 3,000 граѓански набљудувачи за следење на настаните на изборниот ден. Покрај ова, во неколку општини граѓанското општество вложи напори да поттикне поголема вклученост на лицата со попречености и ранливите заедници во изборниот процес.

Обата изборни дена беа генерално добро организирани и беа уредни во повеќето делови на земјата. Сепак, беа забележани извесни повторени неправилности, вклучувајќи семејно/групно гласање и нарушена тајност на гласот. Процедуралните неправилности воочени во тек на пребројувањето ја намалија позитивната оценка во обата круга. Сумирањето се подобри во вториот круг. Исто така, по вториот круг, тоа што веднаш се објавија резултатите по избирачко место ја зајакна транспарентноста.

ДИК прими многу приговори во кои се наведуваа неправилности на денот на изборите што можеа да претставуваат основа за поништување. Во обата круга сите приговори беа одбиени. За предметите се решаваше на отворени седници, а приговорите и одлуките се објавуваа онлајн, што придонесуваше кон транспарентноста. Сепак, начинот на кој се постапуваше по многу од приговорите не беше во согласност со владеењето на правото и гарантираниот процес, што е спротивно на обврските што произлегуваат од членството во ОБСЕ и ги остава поткрепените случаи без делотворен правен лек. Управниот суд ги потврди сите освен една од одлуките на ДИК што беа обжалени.

Севкупно, локалните избори во 2017 беа доживевани како важен меѓник во градењето на кредибилитетот на новата влада и придонесоа кон јакнење на довербата во демократскиот процес. ДИК ги потврди изборните резултати на 14 ноември, а сепак исходот не беше прифатен ширум политичкиот спектар. Владеачката коалиција го поздравил процесот, но

главната опозициска партија одби да ги признае резултатите поради наводни непоткрепени широко-распространети неправилности во тек на целиот изборен процес. Сепак, во општините дојде до мирно предавање на власта.

Овој извештај нуди бројни препораки за поддршка на напорите изборите во земјата-домаќин уште повеќе да се усогласат со обврските што произлегуваат од членството во ОБСЕ и други меѓународни обврски и стандарди за демократски избори. Приоритетните препораки се однесуваат на потребата од инклузивна и навремена законска реформа, еднакво избирачко право, транспарентност и отчетност на изборната администрација, мерки за да се обезбеди изедначен терен за изборен натпревар во кампањата, транспарентност во финансирањето на кампањите и правото на делотворен правен лек. ОБСЕ/ОДИХР е подготвено да им помогне на властите да ја подобрат изборната рамка и процес и да се осврнат на препораките содржани во овој и претходни извештаи.

II. ВОВЕД И БЛАГОДАРНОСТ

На покана на Министерството за надворешни работи, Канцеларијата на ОБСЕ за демократски институции и човекови права (ОБСЕ/ОДИХР) постави Мисија за набљудување на изборите (МНИ) за да ги набљудува локалните избори на 15 октомври. МНИ остана во земјата за вториот круг на 29 октомври. МНИ на ОБСЕ/ОДИХР, предводена од Амбасадорката Audrey Glover, се состоеше од клучен тим од 17 члена со седиште во Скопје и 20 долготрајни набљудувачи распоредени ширум земјата.

За изборниот ден на 15 октомври, на МНИ на ОБСЕ/ОДИХР се придружи 13-члена делегација од Конгресот на локални и регионални власти на Советот на Европа (Конгресот) од 12 земји-членки на Советот на Европа, со што се формира Меѓународна мисија за набљудување на изборите (ММНИ). Секоја институција вклучена во оваа ММНИ ја усвои Декларацијата за принципите за меѓународно набљудување на изборите, од 2005 година. Беа распоредени вкупно 208, а набљудувачите на ОБСЕ/ОДИХР беа повлечени од 31 земја-членка на ОБСЕ. За вториот круг на 29 октомври, МНИ на ОБСЕ/ОДИХР вклучуваше 17 експерти во главниот град, 17 долготрајни набљудувачи и 88 кусорочни набљудувачи распоредени ширум земјата. Набљудувачите беа повлечени од 25 земји-членки на ОБСЕ.

МНИ на ОБСЕ/ОДИХР ја оцени усогласеноста на изборниот процес со обврските што произлегуваат од членството во ОБСЕ, други меѓународни обврски и стандарди за демократски избори и со националното законодавство. Овој конечен извештај следи по Изјавите за прелиминарни наоди и Заклучоците, за првиот и вториот круг, кои беа објавени на прес-конференции во Скопје на 16 октомври, односно 30 октомври.²

МНИ на ОБСЕ/ОДИХР сака да им заблагодари на властите за поканата за набљудување на изборите, на Државната изборна комисија (ДИК) и другите органи за нивната помош. Таа, исто така, сака да ја изрази својата благодарност до граѓанското општество, политички партии, медиуми и други институции што ги споделија своите гледишта со мисијата, како и на претставниците на меѓународната заедница за нивната соработка.

² Види ги претходните извештаи на ОБСЕ/ОДИХР за поранешната југословенска Република Македонија.

III. ПРЕДИСТОРИЈА И ПОЛИТИЧКИ КОНТЕКСТ

По предвремените парламентарни избори во 2016, формирањето Влада се покажа како предизвик. Во февруари 2017, Внатрешната македонска револуционерна организација - Демократска партија за македонско национално единство (ВМРО-ДПМНЕ) која освои најголем број места во Собранието, не успеа да постигне договор со нејзиниот традиционален коалициски партнер, Демократската унија за интеграција (ДУИ). ДУИ и други етнички албански партии се усогласија со Социјалдемократскиот сојуз на Македонија (СДСМ), а сепак претседателот не им даде мандат да формираат влада.

Кризата ескалираше на 27 април, кога по неколку неуспешни обиди, за претседател на Собранието беше избран етнички Албанец. Ова покрена конфронтација во Собранието и резултираше со физички напад врз пратениците, вклучувајќи високи членови на СДСМ и Алијансата за Албанците (АА). Политичката криза деескалираше дури откако претседателот го даде на СДСМ мандатот за формирање на владата, што, по шестмесечно доцнење, беше основана на 31 мај. Потоа локалните избори беа одложени за 15 октомври. Во јули, владата утврди економски, судски и политички реформи и план да се осврне на загриженоста околу злоупотребата на административни ресурси, притисок врз јавните вработени, неизбалансирано покривање на медиумите и немањето транспарентност на изборната администрација.

Долготрајните аспирации на земјата да се приклучи на Европската Унија (ЕУ) и НАТО, постојано високите стапки на невработеност и емиграција ја чинеа подлогата за овие избори. За одбележување е дека спроведувањето на локалните избори се доживуваше од повеќето соговорници на ИОМ на ОБСЕ/ОДИХР како нешто што ќе влијае на тековните процеси на интеграции во ЕУ и НАТО.

IV. ИЗБОРЕН СИСТЕМ И ЗАКОНСКА РАМКА

Локални избори се одржуваат на секои четири години, за да се изберат градоначалници и совети на 80 општини и Градот Скопје. Советниците се избираат со пропорционално претставување преку затворени кандидатски листи.³ Градоначалници се избираат со мнозински систем, во два круга. Доколку ниеден кандидат на градоначалници не добие повеќе од 50 проценти од сите гласови дадени во првиот круг, во рок од две седмици се одржува втор круг. За првиот круг, потребна е еднотретинска излезност на гласачите за изборите за градоначалници; во спротивно, изборите за односната општина се повторуваат.⁴ Нема барање за излезност за вториот круг.

Изборите се првенствено уредени со Уставот од 1991 и Изборниот законик од 2006 (ИЗ).⁵ Уставот воспоставува широк спектар темелни права и слободи што овозможуваат демократски избори, вклучувајќи ја заштитата на малцинските права.⁶ ИЗ претрпе низа позитивни амандмани од неговото усвојување и генерално пропишува солидна основа за

³ Бројот на советници по општина варира од 9 до 33; Градот Скопје има 45 советници.

⁴ Законот не утврдува кога ќе се одржат ваквите повторени избори.

⁵ Други релевантни закони се и Законот за политички партии, Законот за финансирање на политичките партии, Кривичниот законик, Законот за спречување на корупција, Законот за управни спорови и законите поврзани со медиумите.

⁶ Земјата – домаќин ги има ратификувано сите клучни меѓународни и реионални инструменти за човековите права, вклучувајќи ја и [Конвенцијата на ОН за елиминација на сите форми на дискриминација против жената](#), [Конвенцијата на ОН за правата на лицата со попречености](#) (CRPD) и [Конвенцијата на ОН против корупција](#) (CAC).

спроведување демократски избори. Голем број од амандманите беа во согласност со претходните препораки на ОБСЕ/ОДИХР и Комисијата за демократија преку правото, на Советот на Европа (Венецијанската комисија), со клучни промени што ја подобрија рамката за одделеност на државата и партијата и регулативата за финансирање кампањи.

Сепак, извесни значајни ограничувања, празнини и недоследности поврзани со различни аспекти остануваат и натаму, вклучително и некои набележани во претходните препораки на ОБСЕ/ОДИХР и Венецијанската комисија.⁷ Тие се однесуваат, меѓу другото, на правото на глас, регистрацијата на кандидати, решавање на изборните спорови и, без оглед на подобрувањата, регулативата за финансирање кампањи.⁸ Покрај ова, и покрај амандманите, ИЗ не ги регулира сеопфатно и јасно сите аспекти на вториот круг, што повремено доведува до недоследна примена на законите. Ова се однесува, на пример, на ажурирањето на избирачките списоци, пријавите за гласање дома, замена на членовите на Избирачките одбори (ИО), лимитите за донации во кампањите, распределба на билборди и простор за постери и акредитацијата на набљудувачи.⁹

Во 2017 година, беа воведени две клучни измени на ИЗ. Поради задоцнетото составување на владата, терминот за локалните избори беше сменет од мај за октомври, а мандатите на актуелните градоначалници беа продолжени. Покрај ова, само неколку седмици пред изборите и спротивно на добрите практики што препорачуваат стабилна изборна рамка, Собранието беше задолжено да го смени составот на Државната изборна комисија (ДИК) за да го усогласи со новиот состав на Собранието.¹⁰ Дополнително, оваа промена беше донесена во скратена постапка, без широки консултации што е во спротивност со обврските што произлегуваат од членството во ОБСЕ.¹¹ Доцното усвојување ја поткопа можноста да се бара навремена судска ревизија на измената.

Изборниот законик треба сеопфатно да се ревидира за да се осврне на идентификуваните недостатоци, пропусти и недоречености, вклучувајќи ги одредбите за вториот круг на изборите, за да го усогласи со обврските што произлегуваат од членството во ОБСЕ, меѓународните обврски и добри практики. Ревидирањето и измените и дополнувањата треба да се спроведат во јавна процедура, по широко инклузивен процес на консултации, и доволно време пред наредните избори.

Регулативата усвоена од ДИК го надополнува ИЗ; сепак, терминот и содржината на промените на регулаторната рамка повремено го доведе во прашање интегритетот на изборниот процес. ДИК одобри и измени извесни прописи во тек на изборниот период,

⁷ Види го заедничкото мислење на ОБСЕ/ОДИХР и Венецијанската комисија за Изборниот законик (2011, 2013, 2016).

⁸ Како што е набележано во претходниот извештај на ОБСЕ/ОДИХР, постои, исто така, потреба да се хармонизираат законите и прописите за судски процедури со одредбите во ИЗ што пропишуваат исклучоци од тие процедури, на пример за ревидирање на нацрт-одлуките на ДИК што се одразуваат на малцинските интереси и на обелоденувањето како гласале судиите во постизборните предмети.

⁹ На пример, одредбите за гласање дома се применуваа недоследно во вториот круг; некои изборни комисии барале оние на кои им било одобрено гласање дома во првиот круг да поднесат повторно барање за вториот круг, додека други не го барале тоа.

¹⁰ Амандманот беше поднесен од Движењето БЕСА (БЕСА), кое влезе во Собранието за прв пат во декември 2016. Точка П.2.в од 2002 Венецијанската комисија (Кодексот на добра пракса) препорачува „темелните елементи на изборното право, особено [...] членството во изборните комисии [...] не треба да биде отворено за амандмани на помалку од една година пред изборите”.

¹¹ Точка 5.8 од [Копенхашкиот документ на ОБСЕ од 1990](#) предвидува дека законодавството треба да се „усвои на крајот на јавна процедура”.

повремено во последен момент или ретроактивно.¹² Извесни прописи беа во контрадикција со законот, како правилата за примена на родовата квота и редоследот на кандидатите на гласачкото ливче. Понатаму, навремена судска ревизија на прописите на ДИК не е предвидена во законодавството.¹³

ДИК треба да одржи стабилна регулаторна рамка и да се воздржи од изменување и дополнување на правилата во тек на предизборниот период, освен за да одговори на итни прашања. ДИК треба да обезбеди важечките правила да не се спротивни или недоследни со ИЗ. Треба да се земе предвид воведување забрзана постапка за оспорување на законитоста на законите и прописите поврзани со изборите.

V. ИЗБОРНА АДМИНИСТРАЦИЈА

Локалните избори беа администрирани од три нивоа на администрација, што се состоеше од ДИК, 80 Општински изборни комисии (ОИК) и Изборната комисија за Град Скопје, и 3,480 ИО. Вториот круг беше администриран од 35 ОИК, онаму каде се одржа втор круг, и 1,517 ИО под нив. ДИК е поддржана од 34 регионални канцеларии и секретаријат составен од државни службеници. И покрај организационите предизвици, изборната администрација генерално се погрижи гласачите да имаат можност да ги остварат своите права.

Врз основа на Договорот од Пржино од 2015, ИЗ беше изменет и дополнет, со што составот на ДИК се смени од политички во мешан модел, и од седум на девет члена. Тројца членови на ДИК немаат политичка припадност и се одбираат преку отворен конкурс, додека останатите шест го отсликуваат политичкиот состав на собранието.¹⁴ Петгодишниот мандат на непартиските членови е разумно заштитен, додека партиски номинираните членови, по амандманите на ИЗ од 2017 мораше да се сменат за составот на ДИК да се усогласи со тековното собрание. Соодветно, на 22 септември, член од БЕСА го замени дотогашниот член од Демократската партија на Албанците (ДПА).¹⁵ Доцната промена во составот на ДИК беше спротивна на меѓународната добра практика. Понатаму, еден член на ДИК беше под обвинение за злоупотреба на функција на општинските избори во 2013, со тоа компромитирајќи ја јавната перцепција за ДИК.¹⁶

Во тек на изборниот период, ДИК не секогаш ги почитуваше своите внатрешни процедури или мандатите на членовите. Непотребното мешање на членовите на ДИК во работата на нејзиниот секретаријат резултираше со пропуштени рокови, што првенствено се одрази на едукацијата на гласачите и печатењето на гласачките ливчиња со Брајово писмо. Исто така, во тек на дискусиите во ДИК за политички спорни прашања, како што беа поплаките

¹² На пример, регулативата за родовата квота се смени материјално по рокот за номинирање на кандидатите, регулативата за ждребувањето на редоследот на гласачките ливчиња беше усвоена на истата седница на која се одржа ждребувањето, а регулативата што дозволуваше користење на истечени лични карти во вториот круг беше укината неколку дена пред изборите, а одлука што забрани промени во ИО по првиот круг беше донесена една седмица по денот на изборите.

¹³ Иако Уставниот суд има надлежност над законитоста на прописите (и прекршувањата на уставно заштитените права), судот нема рок за решавање по вакви предмети.

¹⁴ The ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ имаат по два члена, зашто имаат најмногу места во собранието, а по нив следат ДУИ и БЕСА со по едно место.

¹⁵ Мандатот на членовите на ДИК требаше да истече во 2020; неговиот приговор на разрешувањето поднесен до Управниот суд и Државната комисија за спречување на корупцијата (ДКСК) беше одбиен.

¹⁶ Претстојното обвинение се однесува на наводи за злоупотреба на положбата од страна на овој член во тек на решавањето за постизборен приговор.

за ускратувањето на правото да се гласа дома, на членовите им недостасуваше колегијален и професионален пристап, а одлуките беа водени од политичкото позиционирање на членовите на комисијата номинирани од партиите, а не од ефикасната и делотворна практика.

Членовите на ДИК треба да се придржуваат кон законските барања за непристрасност и востановени процедури и да го почитуваат мандатот дефиниран за членовите и за секретаријатот на ДИК.

Работењето на ОИК беше главно оценето позитивно од страна на МНИ на ОБСЕ/ОДИХР, аи учесниците главно дадоа доверба на постапките и одлуките на ОИК. ОИК опфаќаат пет члена, државни службеници случајно избрани на петгодишен мандат со компјутерски генериран алгоритам. ИО се составени од двајца политички именувани и три непартиски членови. Базенот на јавни службеници од кои се извлекуваат ОИК и Членовите на ИО, се доживува од страна на соговорниците на ИОМ на ОБСЕ/ОДИХР како политизиран, а процесот на нивна селекција, како таков, не е транспарентен, што се одразува врз довербата во изборната администрација.¹⁷ На пример, соговорниците на ИОМ на ОБСЕ/ОДИХР изразија загриженост околу членовите на ОИК во Липково, кои се доживуваа како поддржувачи на актуелниот градоначалник.

За да се осигури дека ОИК и Членовите на ИО поседуваат соодветно професионално искуство, односно за да се намали перцепцијата за пристрасност во изборната администрација, процесот на нивна селекција треба да стане потранспарентен, со објавување на листата на можни ОИК и Членовите на ИО, со отворање на компјутерската програма за проверка од трета страна и со олеснување на набљудувањето на процесот.

ИЗ поставува услови за етнички и родов баланс во составот на изборната администрација на сите нивоа.¹⁸ Родовиот услов беше задоволен во ДИК, каде три комесари беа жени. Во 13 ОИК родовата квота не беше почитувана.¹⁹ Позитивно е што, 28 проценти of ОИК имаа женски претседател. Податоците од целата земја за родовата застапеност во ИО не беа достапни. Назначувањето на Членовите на ИО почна во август, а некои промени во ИО продолжија низ земјата и по првиот круг, главно од семејни или здравствени причини.

Изборната администрација е со закон задолжена да работи јавно.²⁰ Сепак, во пракса, ДИК немаше вистинска транспарентност. Иако седниците на ДИК беа отворени за медиумите и набљудувачите, тие не секогаш беа најавувани однапред, а суштински одлуки често беа донесувани на затворени седници.²¹ Не сите прописи, одлуки и насоки на дик беа објавени за јавноста, а деловникот на ДИК, којшто пропишува дека записниците треба да се објават во рок од една седмица по седницата, често беше занемаруван. ДИК и Секретаријатот вложија извесни напори да се подобри транспарентноста меѓу двата круга, но доцнењето

¹⁷ Види, исто така, [Извештај на ЕУ за напредокот, од 2016.](#)

¹⁸ Ниеден род не може да сочинува помалку од 30 проценти од ниедна изборна комисија. Во општините каде етничкото малцинство е присутно со над 20 проценти, треба да се применува принципот на соодветна и правична застапеност.

¹⁹ Седум ОИК имаа помалку од 30 проценти женски членови, додека 6 имаа помалку од 30 проценти машки членови. Не беа достапни вакви податоци за етничката застапеност.

²⁰ Види, исто така, Член 19 од [Меѓународниот пакт за граѓански и политички права](#) (ICCPR) за правото на пристап кон информации и поврзаните точки 18 и 19 of [Генералниот коментар број. 34 на Комитетот на ОН за човекови права, кон ICCPR.](#)

²¹ Правилото на ДИК што бара поканите да се испраќаат два работни дена пред седница беше често пренебрегнувано.

во објавувањето клучни информации и записници онлајн продолжиле, како и праксата на донесување одлуки на затворени седници.²²

Нивото на транспарентноста of ОИК варираше. Иако повеќето не применуваа мерки за јакнење на транспарентноста, некои презедоа иницијативи за да ја зголемат довербата во нивната работа.²³ На пример, ОИК во Ново Село водеше фејсбук страница, додека ОИК во Јегуновце проактивно ги информираше учесниците за своите состаноци, а потоа дистрибуираше записници.

Со цел да се зголеми транспарентноста и јавната доверба во нивната работа, ДИК и ОИК треба навремено да ги направат јавни своите прописи, насоки, одлуки и записници од седниците, вклучително и оние поврзани со набавките.

Пред првиот круг, ДИК реализира три навремени и доследни обуки за членовите на ОИК, кои од своја страна ги обучија ИО за регистрацијата на кандидати, раното гласање, и процедурите за гласање, пребројување и сумирање. Сепак, на денот на изборите, се покажа дека пополнувањето на протоколите за резултатите беше предизвик за бројни ИО, па оттука, секретаријатот на ДИК ги идентификуваше ИО и ОИК на кои им треба дополнителна обука пред вториот круг. Овие сесии за обука не беа ниту стандардизирани, ниту достапни ширум земјата, а оние набљудувани од МНИ на ОБСЕ/ОДИХР беа оценети како недоволни. Позитивно е што шест ОИК организираа обуки за ИО на сопствена иницијатива. ДИК, исто така, ја пропушти можноста да даде дополнителни насоки и да ги појасни упатствата до ОИК за тоа како да се коригираат протоколите за резултатите со нумерички грешки, што беше извор на забуна во тек на сумирањето во првиот круг.

За да се подобри капацитетот на ОИК и ИО и да се обезбеди доследно спроведување на изборите, ДИК треба да обезбеди навремени и воедначени обуки, особено за пополнување на протоколите со резултатите.

Локалните власти се одговорни за финансирање на општинските избори, иако некои од нив не успеаја соодветно да буџетираат. Општините чии сметки беа блокирани со судска наредба заради неплатени долгови требаше да добијат финансирање од државниот буџет. По барање на ДИК, Министерството за финансии распредели 38 милиони денари за 19 вакви општини, врз основа на трошоците за претходните избори.²⁴ Сепак, ДИК не ги префрли средствата навремено, ниту предвиде буџет за можен втор круг.²⁵ Седум ОИК ги пополнија финансиските кусоци од личните средства на нивните членови; на најмалку 14 ОИК им недостигаа соодветни простории и опрема.²⁶

Општините треба да обезбедат соодветно и навремено финансиско и оперативно планирање, обезбедувајќи неопходни ресурси за ОИК доста пред изборите. Покрај ова, надлежните органи треба да обезбедат дека средствата за сите општини, вклучувајќи ги и оние со блокирани сметки, се префрлени на време.

²² На пример, на 23 октомври, ДИК одлучи против промените во составот на ИО на затворена седница. Истата одлука беше потоа повторно гласана на отворена седница на 24 октомври.

²³ МНИ на ОБСЕ/ОДИХР се соочи со нетранспарентност во 30 ОИК.

²⁴ Приближно EUR 616,000; EUR 1 е еквивалентно на 61 денар.

²⁵ На пример, ДИК одлучи да префрли 538,000 денари за да ги покрие транспортните трошоци за вториот круг дури на 25 октомври.

²⁶ МНИ на ОБСЕ/ОДИХР беше информирана дека ОИК во Арачиново, Демир Капија, Конче и Пласница имале несоодветна опрема; ОИК во Гази Баба, Гевгелија, Радовиш, Теарце и Желино имале несоодветен канцелариски простор. На ОИК во Боговиње, Брвеница, Теарце, Врапчиште и Желино им недостигаа средства.

ДИК не ја исполни соодветно својата должност да обезбеди едукација за гласачите.²⁷ Таа планираше да ангажира надворешни услуги на едукација за гласачите, но поради проблеми со набавките, тоа не се случи. Оттука, ДИК само модифицираше програма, оригинално осмислена за парламентарните избори во 2016. Радио, ТВ, печатените и социјалните медиуми се користеа за дисеминација на пораката која, иако информативна и корисна, беше оценета од МНИ на ОБСЕ/ОДИХР како одвај забележлива. Спотовите за едукација на гласачите се зголемија во последната седмица на предизборието, но севкупните напори за досегање до нив од страна на ДИК беа минимални. Знаковниот јазик не беше додаден во спотовите од кампањата, а материјалите за едукација за гласачите за лица со визуелна попреченост или ментална и интелектуална попреченост не беа продуцирани. Позитивно е што ДИК, во соработка со граѓанското општество, мапираше гласачки место што се достапни за инвалидски колички и ја стави таа информација онлајн. Покрај ова, во неколку општини граѓанското општество вложи напори да НЕГУВА поголема инклузија на лица со попреченост и ранливи заедници во изборниот процес. Во Куманово, беше покрената граѓанска иницијатива за помош на лицата со попреченост, за да ги остварат своите избирачки права; а во Прилеп една ГО ја покренала свеста за избирачките права во ромската заедница.

Со цел да се зајакне делотворното остварување на избирачките права и да се спроведе сеопфатна програма за граѓанска едукација и едукација за гласачите на национално ниво, вклучително и за гласачите со различни типови на попреченост.

VI. РЕГИСТРАЦИЈА НА ГЛАСАЧИТЕ

Сите граѓани што навршиле возраст од 18 години имаат право да гласаат, освен оние на кои со судска одлука им е одземена деловната способност. Ваквото ограничување не е во согласност со обврските што произлегуваат од членството во ОБСЕ и меѓународните обврски.²⁸ Понатаму, само лицата со регистрирана адреса во односната општина и важечка лична карта или биометриски пасош се вклучени во регистарот на гласачите. Ова во пракса ги лишува од правото лицата кои инаку имаат право на глас, а чии лични документи се со истечена важност или кои би истекле пред денот на изборите, а кои не можеле да ги обноват пред да се затвори списокот. Ваквите ограничувања се во контрадикција со уставната одредба за универзално право на глас и е во спротивност со ставот 7.3 од Копенхашкиот документ на ОБСЕ од 1990.²⁹

Како што е претходно препорачано, ИЗ треба да се ревидира за да ги вклучи сите лица со право на глас од избирачките списоци, без оглед на важноста на нивните документи за лична идентификација. Во согласност со меѓународните обврски, ограничувањата на

²⁷ Точка 11 од [Генералниот коментар број 25 на Комитетот за човекови права, кон ИССПР](#) пропишува дека „кампањите за едукација на гласачите се неопходни за да се обезбеди делотворно остварување на правата од член 25, од страна на информирана заедница”.

²⁸ Точка 7.3 од [Копенхашкиот документ на ОБСЕ од 1990](#) ја обврзува земјата-членка да „гарантира универзално и еднакво право на глас на полнолетните граѓани“. Лишувањето од правото на глас врз основа на деловна неспособност е, исто така, неконзистентно со Членовите 12 и 29 од CRPD. Точка 9.4 од [2013 Комуникацијата на Комитетот на CRPD бр. 4/2011](#) предвидува дека „исклучување од правото на глас врз основа на перципирана или стварна психосоцијална или интелектуална попреченост, вклучувајќи и ограничување по индивидуализирана проценка, претставува дискриминација врз основа на попреченост”.

²⁹ Види, исто така, точки I.1.1 и I.1.2 од Кодексот на добра пракса. Член 22 од Уставот пропишува дека „Секој граѓанин со навршување возраст од 18 години го стекнува правото да гласа. Правото на глас е еднакво, универзално и директно [...]”.

гласачките права врз основа на деловна неспособност треба да се отстрани, при што треба да се предвидат неопходните механизми на поддршка за да се оствари правото на глас.

Покрај ова, законот нема одредби за гласачите во болници, во установите за долготрајна нега и во пензионерските домови, па оттука тие гласачи не можеа да гласаат. ИЗ содржи општа одредба за гласање во домот, додека регулативата на ДИК ги пропишува подробностите за имањето право на глас.³⁰ Гломазната процедура за апликации, сепак, непотребно ја отежна можноста лицата со избирачко право да го дадат својот глас, што не е во согласност со меѓународните стандарди.³¹ Во неколку случаи ДИК, кршејќи ги своите прописи, ги преиначи одлуките на ОИК и одобри гласање дома за лица што не спаѓаат во категориите наведени во прописите.

Законот треба да предвиди можност за сите лица со право на глас, вклучувајќи ги лицата во здравствените установи, установите за долгорочна нега и домовите за стари лица да го остварат своето право. Треба исто така да се земе предвид ревидирањето на регулативата за правото на гласање дома, за да се зголеми учеството.

Регистрацијата на гласачите е пасивна; ДИК го одржува регистарот на гласачи врз основа на податоците извлечени од регистарот на државјани и регистарот на население. Четири пати годишно, тој го ажурира регистарот вез основа на податоците дадени од различните државни органи.³² На денот по датумот на распишување на изборите, се спроведува дополнително ажурирање на регистарот на гласачи. ДИК има право да преземе инспекции по случаен избор, за да ја провери точноста. За овие избори, ДИК не сметаше за потребно да преземе сеопфатна верификација на регистарот на гласачи.³³

Јавниот увид во избирачките списоци се одржа од 21 август до 9 септември. Во тек на овој период, над 220,000 гласачи ги проверија своите податоци онлајн и лично, но само 230 побараа корекции.³⁴ На 16 септември, два дена по крајниот рок, партиите – но не и независните кандидати – добија примерок од избирачкиот список. Партиите побараа само мал број промени.³⁵ Како резултат на ова, бројни соговорници изразија растечка доверба во интегритетот на регистарот на гласачи, додека извесен број продолжи да изразува загриженост.

Вкупно 1,814,644 гласачи беа регистрирани за овие избори.³⁶ ДИК ги одобри конечните избирачки списоци на 25 септември, ден по официјалниот краен рок. Печатените списоци беа испратени до ОИК, кои потоа ги испорачаа до ИО. Нема одредби за ажурирање на

³⁰ Регулотивата содржи исцрпна листа на здравствени состојби што може да претставуваат основа за одобрување на гласање дома и утврдува строги услови за документација.

³¹ Точка 11 од Генералниот коментар број 25 кон ICCPR, од страна на Комитетот за човекови права на ОН пропишува дека „Државите мора да преземат делотворни мерки за да се погрижат дека сите лица со право на глас ќе можат да го остварат тоа право“.

³² Министерството за внатрешни работи (МВР) информира за промените во регистрите на жители и на лични документи; основните судови ажурираат за лица на кои им е одземена деловната способност.

³³ Сепак, ДИК ја информира МНИ на ОБСЕ/ОДИХР дека согласно документацијата добиена од МВР, 7,007 лица без регистрирана адреса и околу 600 со несигурни адреси не се на списокот.

³⁴ Во тек на јавниот увид, 203,191 гласачи ги верификуваа податоците онлајн, а 21,594 во регионалните канцеларии на ДИК. Имаше 133 барања за корекција на податоците, 65 додавања, 22 отстранувања поради смрт и 10 од друга природа.

³⁵ Партиите побараа вклучување или бришење на вкупно 49 гласачи. Барањата за вклучување беа прифатени, а оние за бришење беа одбиени од ДИК, зашто ваквите промени се под надлежност на МВР, а не ДИК.

³⁶ Вкупниот број на гласачи регистрирани да гласаат во вториот круг беше 844,716.

списоците меѓу круговите, што во пракса ги лиши од остварување на правото гласачите чија важност на личните документи истекла и кои навршиле 18 години меѓу двата круга, што не е во согласност со обврските што произлегуваат од членството во ОБСЕ и меѓународните стандарди за правото на глас.³⁷ Покрај ова 900 затвореници не можеа да гласаат, зашто не можеле да ги обноват своите лични документи.

За да се подобри точноста на избирачкиот список и да се олесни учеството на гласачите, треба да се размисли за ажурирање на избирачките списоци меѓу двата круга. Треба да се земе предвид периодот на јавен увид во избирачките списоци и крајниот рок за промени да се приближи кон денот на изборите.

На 25 октомври, ДИК усвои верзија со која на гласачите што се на списокот, но чии лични идентификациски документи истекле по 9 септември не им беше дозволено да гласаат.³⁸ ДИК ги повика гласачите да ги обноват своите лични документи пред вториот круг.

VII. РЕГИСТРАЦИЈА НА КАНДИДАТИТЕ

Секое лице со право на глас кое живее во односната општина може да се кандидира на изборите, освен оние кои во моментот се во затвор или чекаат да отслужат затворска казна подолга од шест месеци. Кандидатите може да се предложени од партиите, коалициите на партии или, за независните кандидати, од групи избирачи. Од независните кандидати се бара да ја поддржат кандидатурата со потписи од 100 до 1,000 гласачи, зависно од бројот на гласачи во општината, што е еквивалент на 0.2 до 4.8 проценти од лицата со право на глас што живеат во односната општина.³⁹ Ова се одразува на еднаквоста на можностите на граѓаните да бидат избирани и е спротивно на добрата пракса, што препорачува дека потписите за поддршка не треба да надминат еден процент од регистрираните гласачи.⁴⁰ Позитивно е што, како што е претходно препорачано од ОБСЕ/ОДИХР, гласачите може сега да се потпишат за поддршка на повеќе од еден кандидат. Сепак, потписите и натаму треба да се прибираат во присуство на претставниците на ДИК. Во малите заедници, ваквите барања може да имаат одвраќачки или застрашувачки ефекти врз некои гласачи.

Треба да се размисли за стандардизирање на потребниот број на потписи за независните кандидати на најмногу еден процент од регистрираните гласачи во согласност со меѓународните добри практики. Покрај ова, како што е претходно препорачано, треба да се размисли за обезбедување алтернативни методи за прибирање потписи, со цел да се намали потенцијалот за заплашување.

По главно инклузивниот процес на регистрација, 19 партии и коалиции и 65 избирачи истакнаа кандидатури на вкупно 6,630 кандидати на 370 листи за избори на совети, како и 258 кандидати за градоначалници, вклучувајќи 19 независни, за изборите за градоначалници. Регистрацијата на кандидатите заврши на 19 септември, а списоците беа објавени на вебсајтот на ДИК на 25 септември, како и објавен во канцелариите на ДИК за

³⁷ Избирачкиот список беше затворен за промени од гласачите од 9 септември сè до вториот круг на 29 октомври.

³⁸ Според ИЗ, гласачите мора да покажат национална лична карта или пасош; не се споменува изрично важноста. ДИК исто така укина една долготрајна одлука што овозможуваше гласачите да гласаат со истечени лични карти во вториот круг.

³⁹ Во 18 општини бараниот број на потписи надминува 2 проценти, а во 9 е над 3 проценти од сите регистрирани гласачи. Во Лозово и Вевчани достигна 4.8 проценти од регистрираните гласачи.

⁴⁰ Види Член 3 од [ICCPR](#) и Точка I.1.3.ii од Кодексот на добра пракса.

запознавање.⁴¹ Додека ОИК решаваа за регистрацијата, не беа достапни податоци на национално ниво, за бројот и причините за одбиените листи или кандидати.⁴² МНИ на ОБСЕ/ОДИХР се запознаени со одбивањето на пет кандидатски листи, кои беа обжалени и одбиени од Управниот суд во сите случаи.⁴³ Сепак, одобрените листи и кандидати не се предмет на правно оспорување. Една партија законски оспори коалиција што се натпреваруваше под исто име и лого како партијата; жалбата беше одбиена, зашто не е забрането коалиција или листа поднесена од група гласачи да го користат истото име и лого како регистрирана партија.⁴⁴ Нема одредба за повлекување на кандидати.

ИЗ треба да се ревидира за да забрани на коалиции и листи, поднесени од групи гласачи, да користат исто име/лого како регистрирана партија и да го регулира повлекувањето на кандидатите.

Спротивно на ИЗ, ДИК одржа две ждрепки за редоследот на кандидати на гласачкото ливче; една за партии и коалиции, а другата за групи избирачи. Таа ги дискриминираше независните кандидати, зашто тие беа ставени на дното на гласачкото ливче.

За да се зајакне родовата еднаквост, ИЗ бара кандидатските листи да вклучуваат најмалку 40 проценти од помалку застапениот род. Исто така, најмалку еден кандидат од секој род мора да биде ставен на едно од секои три места на листата, а дополнително на секои десет.⁴⁵ На 17 септември, по крајниот рок за номинации и како одговор на барањата на политичките партии, ДИК ги измени прописите што пропишуваат како треба да се примени родовата квота. Тоа беше во контрадикција со ИЗ и ја поткопа родовата квота.⁴⁶ ОИК регистрираше 9 листи со помалку од 40 проценти женски кандидати; 11 листи немаа жена на секое трето место, а 6 немаа една на секое десетто место. ОИК го припиша ова на превид и на аритметички грешки. За одбележување е, сепак, една ОИК што прими листа со премалку машки кандидати и побара нејзина корекција. Четиринаесет проценти од сите листи беа предводени од жена, додека од сите кандидати за градоначалници, само шест проценти беа жени. Шест женски кандидати за градоначалници продолжија во вториот круг.

Политичките партии треба да се придржуваат кон барањата за родова квота поставени во ИЗ; додека ДИК и ОИК треба строго да го применуваат законодавството. Одобрувањето на листите треба да биде предмет на судска ревизија.

⁴¹ Роковите за регистрација беа продолжени во општините засегнати со компјутерскиот проблем во Основниот суд Скопје 1, што го спречи судот неколку дена да издава определени задолжителни документи на кандидатите.

⁴² ДИК не бара ОИК да ја извести ДИК за сите нејзини одлуки во процесот на регистрација на кандидатите.

⁴³ Три од листите беа deregистрирани бидејќи во законски предвидениот рок не беше отворена наменска банкарска сметка.

⁴⁴ Партијата Алијанса за Албанците ја спореше регистрацијата на Коалицијата Алијанса за Албанците; обете беа кандидирани во неколку општини. ДИК во прв степен, а Управниот суд по жалба го разгледаа предметот и покрај тоа што немаа надлежност над ова прашање.

⁴⁵ Во 2015 родовата квота се зголеми од 30 на 40 проценти, со дополнително место додадено на секои десет места. Ова беа први локални избори на кои се применуваше таа зајакната родова квота.

⁴⁶ На пример, регулативата предвидува дека во општините со совети меѓу 11 и 19 челна, жена може да се стави и на последното место, наместо меѓу првите десет места, како што бара ИЗ.

VIII. ОПКРУЖУВАЊЕ НА КАМПАЊАТА

За првиот круг, официјалната кампања почна на 25 септември и заврши на полноќ на 13 октомври; за вториот круг, таа траеше од 16 октомври до полноќ на 27 октомври.⁴⁷ Водењето кампања пред официјалниот период, вклучувајќи одржување средби со гласачите за да се промовираат платформите од кампањата, е забрането и подлежи на високи парични казни. Иако официјалните периоди на кампања може да се утврдат за да се обезбедат посебни права, како што се бесплатниот пристап кон медиумите и бесплатниот простор за постери во кампањата, како што е набележано во претходните извештаи на ОБСЕ/ОДИХР, генерално ограничувањето на активностите во кампањата е спротивно на меѓународните стандарди и уставни гаранции на слобода на изразување и собирање.

ИЗ сеопфатно ги регулира кампањите и генерално предвидува изедначен терен за изборен натпревар, иако на независните кандидати не им се гарантираат целосно правични услови, како предвиден простор на билборди и медиумско покривање. Законот се стреми да ги заштити гласачите од несоодветен притисок, да спречи купување на гласови, да ја одржи разделеноста на државата и партијата во тек на изборите, како и да забрани злоупотреба на административните ресурси, вклучувајќи забрана државните и локалните власти да вршат исплати што не се веќе буџетирани, покренувањето нови јавни инфраструктурни проекти и разрешување или пополнување јавни позиции.⁴⁸

ИЗ треба на независните кандидати да им гарантира услови на кампања на правична основа со другите учесници.

Пред официјалниот период на кампања, на 5 септември, владата усвои Декларација за слободни и фер избори, повикувајќи ги јавните и државните службеници да се воздржат од нечесни активности и да ги почитуваат правата на гласачите да избираат слободно.⁴⁹ На 24 септември во ДИК и ОИК, повеќето кандидати за градоначалници потпишаа кодекс на однесување, обврзувајќи се дека ќе го почитуваат законот.⁵⁰ Опкружувањето на кампањите беше генерално смирено, со неколку изолирани инциденти вклучувајќи некои вандализирани штабови.⁵¹ Имаше извесни случаи на кандидати што вбодea кампања во периодот на молк. За ова прашање беа поднесени неколку приговори до органите на прогонот и до изборната администрација.⁵²

⁴⁷ Иако ИЗ не го регулира конкретно почнувањето на кампањата во вториот круг, се претпостави дека кампањата почнува по изборниот ден од првиот круг.

⁴⁸ Во мај 2017, Уставниот суд укина две од забраните насочени кон одделувањето на државата и партијата во изборниот период, врз основа на нивното прекршување на уставниот принцип на владеењето на правото: забраните за управување со јавните буџети и средства и за плаќањето на нередовните субвенции. За одбележување е дека ДКСК, органот одговорен за спроведување на овие одредби, ја информира МНИ на ОБСЕ/ОДИХР дека ги смета овие одредби како да се сè уште на сила и не се поништени.

⁴⁹ На 12 септември, владата издаде два прирачници за државните институции, што наведуваат законски забрани за вршењето и активностите на јавните ентитети и вработени, а ги наведе државните ресурси што не треба да се користат за кампањи.

⁵⁰ Иако ИЗ бара од политичките партии да потпишат кодекс на однесување за сите избори, ова не се случи.

⁵¹ На 24 септември, штабот на ВМРО-ДПМНЕ во Кисела Вода и штабот на СДСМ во Аеродром беа вандализирани.

⁵² ДИК доби приговор што наведува дека син на кандидатот за градоначалник водел кампања на избирачко место во Струга. МВР доби осум извештаи за наводно водење кампањи на изборниот ден од вториот круг.

Кампањата се одржа во опкружување каде генерално се почитуваа темелните слободи на собирање и изразување. На гласачите им се понуди спектар на избори и висококонкурентни избори се одржаа во бројни општини. Кампањите почнаа со свечени митинзи, каде партиските лидери ги презентираа своите кандидати, ги открија слоганите и ги оцртаа платформите на политиките. Учесниците на изборите повеќе се фокусираа на базата на нивните партиски поддржувачи, водеа кампањи од врата до врата и средби од мал обем. Големи билборди се појавија во урбаните центри, првенствено прикажувајќи ги кандидатите за градоначалници.⁵³ Извесни партии отворија привремени штаботи за кампањите каде се дистрибуираше централно изготвена стока за кампањата.

Користењето на социјални медиуми беше неодминлива алатка во кампањата.⁵⁴ Бројни кандидати отворија официјални Фејсбук налози, каде повеќе објавуваа слики од митинзи и средби отколку што дискутираа за прашања на политиките или имаа интеракција со гласачите. Свкупно, кандидатите од поголемите партии, особено ВМРО-ДПМНЕ, ги користеа социјалните медиуми почесто, во споредба со други партии и независни кандидати. Учесниците во изборите, исто така, купуваа рекламен простор во радиодифузните, печатените и онлајн медиумите.

Стратегиите за општинските кампањи беа изготвени на централно ниво, а спроведувани локално. Пред првиот круг, извесни лидери на партии, иако одржуваа митинзи во административни центри, водеа кампања за националните прашања на стабилност и интеграција и ги поврзуваа со локалните прашања на водоснабдување, канализација и инфраструктура. ВМРО-ДПМНЕ, а во помала мерка и СДСМ, користеше негативни пораки и тон во тек на митинзите.⁵⁵ Без оглед на ова, соговорниците на ИОМ на ОБСЕ/ОДИХР постојано набележуваа подобрување во опкружувањето и водењето на кампањите.

Помалите партии и независните кандидати водеа скромни кампањи каде ги презентираа своите визии за локален развој. Извесен број се жалеа на МНИ на ОБСЕ/ОДИХР околу немањето изедначен терен за изборен натпревар и забележаа дека имале тешкотии да ги финансираат своите кампањи, да ги платат ангажираните лица и да организираат настани од поголем размер во кампањите, во споредба со поголемите и подобро финансираните партии.

Генерално мирната атмосфера покажана во тек на првиот круг продолжи во тек на вториот круг. Пред вториот круг АА најави нова коалиција со БЕСА, додека СДСМ ја реafirмираше својата поддршка за ДУИ. Стратегиите на кампањите беа редирајнирани централно, а на кандидатите им беше дадена повеќе автономија локално. Свкупно, кампањата за вториот круг беше придушена, а динамична стана само неколку дена пред изборите. Кандидатите се фокусираа на директни комуникации и интеракции лице в лице со гласачите; се одржаа само неколку поголеми митинзи, а кандидатите го намалија своето присуство на социјалните медиуми. Некои учесници се фокусираа на заедниците каде излезноста беше особено ниска во тек на првиот круг. Со неколку неизвесни натпревари во етничките албански области, реториката на кампањата стана поинтензивна, а повремено и агресивна, во споредба со општините каде имаше кандидатури СДСМ против ВМРО-

⁵³ Иако на кандидатите им беше обезбеден бесплатен простор за постери од кампањите, материјалите често се истакнуваа на забранети локации; исто така, се случуваше и уништување на постерите.

⁵⁴ Градоначалничкиот кандидат на АА од Струга имаше највисок број на следбеници на неговата фејсбук страница (56,000); најактивните кандидати објавуваа 8 до 14 објави дневно.

⁵⁵ МНИ на ОБСЕ/ОДИХР набљудуваше 50 митинзи во првиот круг, а 5 во вториот круг. Големите политички партии одржуваа митинзи во урбаните центри, поскоро отколку во руралните општини. Свкупно, митинзите беа добро посетени, со просечна публика од 1,000 присутни.

ДПМНЕ. Позитивно е што во Арачиново СДСМ поддржа кандидат жена-Албанка од ДУИ, која беше и избрана. Соговорниците на ИОМ на ОБСЕ/ОДИХР забележаа дека вториот круг беше покомпетитивен, со партиите што бараа поддршка и надвор од нивните традиционални бази.

Строгата одделеност на државната администрација од активностите во кампањата не беше секогаш почитувана. На 19 септември, во итна постапка, владата усвои неколку закони што обезбедуваат финансиски и социјални бенефиции за граѓаните.⁵⁶ Во тек на изборниот период, исто така имаше парламентарна дебата за контроверзниот нацрт закон за јазиците што го вклучуваше официјален статус за албанскиот јазик. Пред вториот круг, Премиерот, повремено и во своето официјално својство, се обраќаше на електоратот на митинзите на СДСМ, а редовно го користеше својот официјален Твитер налог за да испраќа пораки од кампањата.⁵⁷ Тој промовираше инклузивност, локален развој и интеграција во ЕУ и НАТО. Извесни партии изразија загриженост за тоа што Премиерот вети поддршка за општините што ќе изберат градоначалник од СДСМ или ДУИ.⁵⁸ Овие постапки ја поткопаа разделеноста на државата и партијата, што е предвидено во обврските што произлегуваат од членството во ОБСЕ.⁵⁹

Како што е претходно препорачано, властите треба да покажат поголема политичка волја да обезбедат доволна разделеност меѓу државата и партијата.

МНИ на ОБСЕ/ОДИХР беше информирана од соговорниците за злоупотребата на административните ресурси во неколку општини и запознаена е со извесни поплаки за ова прашање што се поднесени до надлежните орган. Извесна загриженост предизвика отпочнувањето изградба на патишта и други инфраструктурни проекти во спротивност со ИЗ.⁶⁰ Извесен број случаи поврзани со прекин на работен однос, преместување или ангажирање јавни службеници, што е повреда на ИЗ, беа предочени на МНИ на ОБСЕ/ОДИХР. Други случаи беа општина што рекламираше работни места во приватна компанија, и злоупотреба на положбата од страна на двајца актуелни градоначалници.⁶¹

⁵⁶ Тие ја зголемија минималната плата, обезбедија месечни исплати за поранешните јавни вработени на приватизираните државни тела и ја укинаа радиодифузната такса. Што се однесува до мислењето на ДКСК издадено на 15 август, сите законодавни дебати во тек на изборниот период се забранети со закон.

⁵⁷ МНИ на ОБСЕ/ОДИХР воочи вакви настани во Чаир, Гази Баба, Гостивар, Карбинци, Шуто Оризари, Старо Нагоричане, Струга и Веница. Покрај ова, на пример, на 27 октомври, на Твитер налог посветен на неговото официјално својство како премиер и како лидер на СДСМ, тој вети да ја намали за 10 проценти цената на водата во сите домаќинства во Штип по изборите.

⁵⁸ Бројни причини за загриженост беа наведени од страна на кандидатите на АА и БЕСА.

⁵⁹ Точка 5.4 од Копенхашкиот документ на ОБСЕ од 1990 повикува на „јасна одделеност меѓу државата и политичките партии; особено политичките партии нема да се спојуваат со државата“. [Насоките на ОБСЕ/ОДИХР и Венецијанската комисија за превенција и одговор на злоупотребите на административните ресурси во тек на изборните процеси](#), од 2016 предвидуваат дека „со цел да се превенира злоупотреба на административните ресурси за да се наруши изедначениот терен за изборен натпревар, законската рамка треба да истакне дека никакви големи објави поврзани или насочени кон креирањето поволна перцепција кон дадена партија или кандидат не треба да се случуваат во тек на кампањите“.

⁶⁰ На пример, официјални приговори наведуваа незаконско почнување инфраструктурни проекти во Кисела Вода, Штип, Брвеница, Крива Паланка и Струга; МНИ на ОБСЕ/ОДИХР воочи изградба на пат во неколку општини, вклучувајќи го Тетово. Во Гостивар, локалната власт преку медиумите побара предлози за проекти за урбан развој.

⁶¹ Во Демир Капија, владино соопштение истакнато на општинската зграда ги повика граѓаните да конкурираат за 200 работни места во приватна компанија. Беше поднесен приговор против градоначалникот на Центар Жупа поради наводно дистрибуирање градежни материјали, а МНИ на ОБСЕ/ОДИХР воочи дека градоначалникот на Пехчево не обезбедил бесплатен простор за постери од кампањите, што претставува кршење на законот.

Покрај ова, двајца градоначалници беа обвинети за злоупотреба на положбата, вклучувајќи во еден случај и директно користење на административните ресурси за кампањата.⁶²

Во тек на кампањата, МНИ на ОБСЕ/ОДИХР забележа многу наводи за притисоци врз гласачите, заплашување и купување гласови од страна на различни партии; некои од тие наводи беа кредибилни.⁶³ МНИ на ОБСЕ/ОДИХР беше информирана од различни учесници за вакви случаи во најмалку 10 различни општини, со притисок врз ранливите групи и закани од реперкусии против јавните вработени, како најчести наводи.⁶⁴ Сепак, беа поднесени само неколку официјални приговори до органите на прогонот надлежни за овие прашања. Секоја постапка што создава атмосфера во која гласачите чувствуваат дека не можат слободно да ги дадат своите гласови без страв одмазда е спротивна на обврските што произлегуваат од членството во ОБСЕ.⁶⁵ Покрај ова, една организација од граѓанското општество (ОГО) прими многу приговори за користење малолетници во кампањите на речиси сите партии, што сигнализираше значителна загриженост во поглед на ова прашање.⁶⁶

Сите случаи и наводи за притисок, застрашување, купување гласови и злоупотреба на административни ресурси треба темелно и делотворно да се истражат и навремено да се гонат од властите. Треба, исто така, да постои образование на граѓаните насочено кон намалување на коруптивните активности во изборните кампањи, со инпут односните органи.

Неколку изолирани политички мотивирани инциденти се случија ширум земјата, поврзано со нападите на штабовите на кампањите и насилството против еден кандидат.⁶⁷ Пред првиот круг, во Шуто Оризари актуелниот градоначалник и кандидат од Сојузот на Ромите од Македонија (СРМ) беше нападат и повреден. Меѓу двата круга, непријателството меѓу поддржувачите на кандидатите продолжи, што резултирало со високо полициско

⁶² Градоначалникот на Штип беше обвинет за злоупотреба на службена должност (без поврзаност со изборите). Градоначалникот на Ново Село беше обвинет за злоупотреба на службената должност поради наводното дистрибуирање материјали од кампањата со користење на службено возило.

⁶³ Во првиот круг во Студеничани, партија им понуди на гласачите вработување во администрацијата; во Кочани кандидат беше под истрага за купување гласови; во Демир Капија гласач ја информира полицијата дека му биле понудени пари за неговиот глас. Во Тетово, општинско соопштение објавено на станбена зграда ветуваше дека ќе се инсталира хидрофор, со вредност од 1,000 EUR. Во вториот круг 3 лица беа обвинети за продавање гласови и купување гласови во Струга, а едно во Штип; во Чешиново-Овлешево и Зрновци 13 партиски активисти беа испрашувани за наводи за купување гласови.

⁶⁴ Во првиот круг, во Чашка, државни официјални претставници се заканувале на семејствата дека ќе ги загубат бенефициите од социјално осигурување; слично се случило во Кочани кон ромско семејство и во Долнени кон лица што живеат во центар за социјална грижа. Во Кавадарци, лице блиско до една партија вршело притисок врз двајца вработени да соберат 50 гласа; откако одбиле, тие биле отпуштени. Во вториот круг, во Зрновци, партиски активист бил повикан на распит за наводно заплашување на гласачите, а во Велес, едно лице било под истрага за притисок врз вработените на гласаат на определен начин. Во Дебреште, државен функционер близок до една партија наводно ги посетувал домовете на гласачите и барал од нив да гласаат за таа партија.

⁶⁵ Точка 7.7 од Копенхашкиот документ на ОБСЕ од 1990 повикува „да се осигура дека [...] ниту административно постапување, насилство, ниту заплашувањето нема да ги спречат гласачите [...] да го дадат својот глас без страв од одмазда”.

⁶⁶ Покрај ова, во општина Крушево беше поднесена пријава до полицијата поради дистрибуција на материјали за кампањата на ВМРО-ДПМНЕ од страна на ученик во основно училиште.

⁶⁷ Најмалку 10 штабови на кампањи на БЕСА, ДУИ, СДСМ и ВМРО-ДПМНЕ беа вандализирани. Имаше обид за прскање со спреј на лидерот на ВМРО-ДПМНЕ додека зборуваше на митинг во Скопје. Кандидатот на БЕСА во Сарај доби закана откако учествуваше во јавна дебата што се осврна на корупцијата. Иако без поврзаност со изборите, еден кандидат беше убиен во инцидент во Кичево.

присуство. Инцидентите во Шуто Оризари ги обелоденија тензиите и високиот степен на поларизација во ромската заедница.⁶⁸

Промоцијата на учеството на жените во јавниот живот немаше истакнато место во кампањите.⁶⁹ Во тек на митинзите, женските кандидати често беа на главната сцена, но ретко зборуваа. Сепак, жените-кандидати кои се сретнаа со МНИ на ОБСЕ/ОДИХР не изразија загриженост околу немањето еднакви можности за водење кампања. Просечно 23 од присутните на набљудуваните митинзи беа жени. Пониска стапка на учество на жените беше забележана во етнички албанските области.⁷⁰ Во рамки на тимовите за менаџирање на кампањите, жените немаа истакнати лидерски позиции.

Се препорачува политичките партии и релевантните институции да преземат иницијативи за да го поттикнат учеството на жените во изборниот процес и во политичкото донесување одлуки.

IX. ФИНАНСИРАЊЕ НА КАМПАЊИТЕ

Регулативата за финансирање кампањи претрпе значителни измени последниве години, во согласност со претходните препораки на ОБСЕ/ОДИХР, Венецијанската комисија, и Групата држави против корупција (GRECO) на Советот на Европа.⁷¹ Сепак, извесни претходни препораки и ограничувања во законската рамка остануваат нетретирани, што ги намалува транспарентноста и отчетноста. Покрај ова, Европската комисија изрази загриженост заради немањето политичка волја да се создаде делотворен механизам за следење на финансирањето на кампањите, и за преклопувањето на мандатите на различни институции и органи на прогонот.⁷²

Кампањите се финансираат преку партиски членарини и приватни донации. Јавните, странски и анонимни донации, покрај други извори, се забранети. Донациите се ограничени на EUR 3,000 за поединци и EUR 30,000 за правни лица, вклучувајќи донации во натура. Лимитот за трошење во кампањата е EUR 1.8 по регистриран гласач во општина, за секој од круговите. Сите трансакции во кампањата треба да се администрираат преку наменска банкарска сметка.⁷³ Трошоците во кампањата се надоместуваат од локалната администрација со стапка од EUR 0.24 по добиен глас за листи што ќе освојат најмалку 1.5 проценти од сите гласови дадени во општината.⁷⁴ Кршењето на повеќето правила за финансирање на кампањите резултира со делумно или целосно откажување на надоместокот и/или примена на строги глоби, а во извесни случаи и затворска казна.⁷⁵

⁶⁸ СРМ е партијата што беше на власт во Шуто Оризари и е традиционален сојузник на ВМРО-ДПМНЕ. Соговорниците на ИОМ на ОБСЕ/ОДИХР забележаа дека промената на власт ја ослабна позицијата на СРМ локално и ја зголеми самодовербата на нивните конкуренти, особено на кандидатот на СДСМ.

⁶⁹ [Одлуката на Министерскиот совет на ОБСЕ бр. 7/09 Учество на жените во политичкиот и јавниот живот](#) повикува да се „обезбедат специфични мерки за да се оствари целта на родов баланс во сите законодавни, судски и извршни тела“.

⁷⁰ Во албанските области меѓу 5 и 10 проценти од сите присутни беа жени.

⁷¹ Види го [Вториот извештај за усогласеност од Третиот круг на евалуација на GRECO](#).

⁷² Види го [Извештајот на Европската комисија од 2016](#) за напредокот на земјата-домаќин во врска со процесот на придружување кон ЕУ.

⁷³ Сметката мора да се отвори во рок од 48 часа од регистрацијата на кандидатската листа; неотворањето резултира со deregистрација.

⁷⁴ Износите во ИЗ се дадени во евра.

⁷⁵ И ИЗ и Законот за спречување корупција содржат парични казни за прекршувања во финансирањето на кампањи; некои од нивните глоби се во меѓусебна контрадикција.

До ДИК, Државниот завод за статистика (ДЗР) и ДКСК од страна на учесниците треба да се поднесат два прелиминарни извештаи пред првиот круг (на 5 и 14 октомври) и еден во вториот круг (он 28 октомври).⁷⁶ Голем број од учесниците не ги поднесе прелиминарните извештаи до рокот, или воопшто не, што резултираше во ограничен пристап кон податоците од финансирањето на кампањите за гласачите пред да ги дадат своите гласови; бројни извештаи беа пратени по пошта и пристигнаа по денот на изборите, вклучувајќи ги извештаите на ВМРО-ДПМНЕ во обата круга.⁷⁷ И покрај претходните препораки на ОБСЕ/ОДИХР нема глоби за ненавременото поднесување приврмени извештаи, со што се ограничува извршноста.⁷⁸ Иако прелиминарните извештаи треба да се објават од релевантните институции и учесници од изборите, не е предвиден краен рок за ова; само ДИК веднаш ги објави повеќето извештаи.⁷⁹

Министерството за финансии објави нов образец за извештаи што бара сеопфатни информации за сите донатори и донации, а, во согласност со претходна препорака на ОБСЕ/ОДИХР, со детално расчленување на расходите, со тоа подобрувајќи ја транспарентноста. Сепак, прелиминарните извештаи на извесни партии, вклучувајќи го СДСМ, не ги расчлени расходите за рекламирање подробно, како што бара образецот. Покрај ова, според СДСМ, нејзините извештаи отсликаа само околу половина од расходите, зашто голем број фактури не биле добиени, особено за ТВ-рекламирање.⁸⁰ Понатаму, некои партии потрошиле повеќе од пријавениот приход, наводно користејќи банкарски кредит за да ги финансираат прекуменрните расходи, спротивно на законот.⁸¹ Извесни извештаи, особено оние од групи гласачи, го користеа застарените, помалку подробни обрасци. Поголемите политички партии ги потрошија повеќето средства од кампањите на платено рекламирање во традиционалните и онлајн медиумите;⁸² тринаесет извештаи наведуваат нула приходи и расходи.

Из треба да бара прелиминарните извештаи за финансирање на кампањите да се поднесуваат електронски, и да воведат соодветни казни за доцно поднесување или неподнесување. Образецот треба да опфати расчленување на расходите по општина и да бара пријавување на сторените расходи. Покрај ова, законот треба да бара објавување на прелиминарните и финалните извештаи на денот кога се поднесуваат.

ДЗР е одговорен за надзор над финансирањето на кампањите, вклучувајќи и постапување по приговорите и проследување на повредите на законот до релевантните органи на

⁷⁶ Според ДИК и ДКСК, тие не ги ревидираат извештаите, туку само ги објавуваат на нивните веб-сајтови.

⁷⁷ До крајниот рок, ДИК прими само 28 и 15 (од 84) први, односно втори прелиминарни извештаи, а само 5 (од 10) прелиминарни извештаи во вториот круг. ДИК го заврши последниот прелиминарен извештај на ВМРО-ДПМНЕ како да бил примен на датумот на крајниот рок, иако беше примен по пошта неколку дена по крајниот рок.

⁷⁸ Надоместувањето на расходите во кампањите може да се суспендира само додека да се поднесе прелиминарниот извештај.

⁷⁹ ДЗР и ДКСК не ги објавија извештаите веднаш по примеот, а вторите и третите извештаи ги објави дури по денот на изборите; иако од партиите се бара да ги објават нивните извештаи, голем дел од нив не го направија тоа навремено или воопшто не го направија.

⁸⁰ Образецот бара известување само за фактурираните расходи. Сегашниот образец не бара расходите да се расчленат по општина, што спречува да се утврди дали се почитувани лимитите за трошење.

⁸¹ На пример, ВМРО-ДПМНЕ, АА, БЕСА, ДПА, ДУИ, Левица и неколку независни кандидати пријавија повеќе расходи од приходи.

⁸² Ова се однесува на СДСМ, ВМРО-ДПМНЕ, ДУИ и БЕСА.

прогонот.⁸³ Сепак, прелиминарните извештаи за финансирање не се предмет на некоја ревизија, што спречува рана детекција на неправилностите. Од ДЗР се бара да изврши ревизија на финалните извештаи, кои се поднесуваат во рок од четири месеци по изборите, што е непотребно долг рок.⁸⁴ Спротивно на добрите практики, ИЗ не го дефинира опфатот на ревизиите, а ДЗР нема истражни овластувања.⁸⁵ Според ДЗР, тие само ги верификуваат приходите и расходите, не стремејќи се да детектираат прекршувања. Понатаму, не се врши ревизија на сите извештаи, поради ограничениот мандат и ресурси. Ова не ги исполнува барањата за транспарентност и отчетност, како што е наведено во меѓународните стандарди и добри практики.⁸⁶ ДЗР не доби никакви приговори или не проследи некои прашања до органите на прогонот.

ДЗР треба да се задолжи да спроведе ревизија на прелиминарните извештаи, и да ги објави своите наоди и да ги проследи евентуалните повреди до соодветните органи пред денот на изборите. Крајниот рок за поднесување на конечните извештаи треба да биде во рок од 30 дена од изборите. Законот треба да го утврди делокругот на ревизији за да обезбеди сеопфатна ревизија на сите можни прекршувања, а на ДЗР да му се дадат неопходните истражни овластувања. Треба да се наметнат пропишаните казни за сите прекршувања.

X. МЕДИУМИ

A. Медиумско опкружување

Медиумското опкружување, карактеризирано со голем број оператори на мал пазар, вклучува околу 170 медиумски куќи. Телевизијата е главен извор на информации, тиражот на весниците е низок, додека растечката пенетрација на Интернет доведе до значаен развој на онлајн новински сајтови. Медиумски пазар на албански јазик постои покрај македонскиот.⁸⁷ Свкупно, медиумите се поделени долж политичките линии и се' уште постои загриженост околу ниските професионални стандарди во бројни медиумски куќи, на штета на правото на јавноста да добие објективно и балансирано известување.⁸⁸

⁸³ Согласно со Законот за спречување корупција, ДКСК е одговорна за надзор над финансирањето на кампањите во поглед на користењето државни ресурси и донации од илегални извори за водење кампања. Како што е пропишано со закон, во 2013 ДЗР, ДКСК, и ДИК потпишаа меморандум за соработка за споделување информации за повреди на одредбите за финансирање кампањи.

⁸⁴ Точка 200 [Насоки на ОБСЕ/ОДИХР и Венецијанската комисија за регулатива за политичките партии](#), од 2011 (Насоки за регулатива за политичките партии) предвидува дека „Извештаите за финансирањето на кампањите треба да се предадат на надлежните органи во рок од најмногу 30 дена по изборите [...] Во заложба за поддршка на транспарентноста, добра пракса е ваквите финансиски извештаи да се достапни на Интернет, навремено“. Според закон, ДЗР има 60 дена за ревизија, иако ова не се толкува како краен рок за финализирање на ревизијата.

⁸⁵ Точка 214 од [the Насоките за регулатива за политичките партии](#) предвидува дека „На регулаторниот орган треба да му се даде овластување да ги следи сметките и да врши ревизији на финансиските извештаи. Процесот [...] треба да биде наведен во релевантното законодавство“. Види, исто така, точка 220.

⁸⁶ Член 7(3) од [САС](#) препорачува „секоја земја-членка треба, исто така, да размисли за преземањето соодветни законодавни административни и законодавни мерки [...] за да ја зајакне транспарентноста во финансирањето на кандидатурите за избраните јавни функции и, кога е тоа соодветно, финансирањето на политичките партии“. Види, исто така, точки 201-206 од Насоките за регулатива за политичките партии.

⁸⁷ Има 23 телевизиски станици, 13 радио станици и 3 весници на албански јазик.

⁸⁸ Амандманите на ИЗ од 2015 и 2016 се осврнаа на некои од причините за загриженост, но клучните медиумски реформи сè уште не се спроведени.

Јавниот радиодифузер Македонска Радио Телевизија (МРТ) ги емитува МТВ1, МТВ2, Собранискиот канал, како и три радио-станици. Јавниот радиодифузер МТВ2 (канал на албански јазик) и приватната тв-станција *Алсат-М*, се две главни медиумски куќи на национално ниво, на албански јазик. Приватните радиодифузери *ТВ Сител*, *Канал 5* и *Телма* се најгледаните канали во земјата.

На 19 септември 2017, Собранието ја укина радиодифузната такса што го финансираше јавниот радиодифузер, Агенцијата за аудио и аудиовизуелни и медиумски услуги (ААВМУ) и Македонската радиодифузија (МРД). Од 1 октомври 2017, овие институции се финансираат само од државниот буџет. Соговорниците на ИОМ на ОБСЕ/ОДИХР изразија загриженост дека ваквото финансирање може да ја попречи ААВМУ и понатаму да ја ослабне МРТ како јавен радиодифузер, поради можното политичко мешање.⁸⁹

В. Законска рамка

Уставот гарантира слобода на изразувањето и забранува цензура. ИЗ бара сите медиуми, вклучувајќи ги и информативните веб-сајтови, да ги покриваат изборите на фер, балансиран и непристрасно. Сепак, ИЗ не пропишува експлицитно правично медиумско покривање за независните кандидати. Платеното рекламирање на приватните медиуми е строго регулирано, како и информативното покривање на изборите од страна на МРТ.⁹⁰ Покрај ова, од МРТ се бара за учесниците во политичкиот натпревар да обезбеди бесплатно медиумско време за политичко претставување во ударните термини. Пред обата круга, распределбата на бесплатните медиумски термини беше определена согласно датумот на барањата од кандидатите, спротивно на одредбите на ИЗ.⁹¹

Почитувањето на законските барања од страна на медиумите го следи ААВМУ, која ги проследува потенцијалните повреди и жалби до надлежниот суд. ААВМУ врши систематско следење на медиумите и редовно објавува извештаи на својот веб-сајт. ААВМУ поведе 14 прекршочни постапки против девет медиумски куќи за повреди поврзани со платено политичко рекламирање, неизбалансирано известување, објавување анкети на јавното мислење и повреда на предизборниот молк.⁹² Основните судови донесоа одлуки во четири случаи, во три наметнувајќи глоби пониски од оние пропишани со ИЗ и во еден случај издавајќи официјално предупредување. Две одлуки беа обжалени од ААВМУ заради недоволните глоби.⁹³ ААВМУ ја докажа својата професионалност во тек на изборите, целосно остварувајќи го својот мандат. Сепак, делотворноста на пресудувањето на желбите поврзани со медиумите беше поткопана со тоа што судовите ги пропуштаа законските рокови и досудуваа глоби под оние пропишани со законот.

⁸⁹ МРТ, ААВМУ и МРД ќе добијат вкупно 0.5 проценти од државниот буџет за 018 state budget; 75 проценти од овој износ ќе бидат наменети за МРТ. Соговорниците на ИОМ на ОБСЕ/ОДИХР веруваат дека е неопходен најмалку еден процент.

⁹⁰ Согласно со член 76-а од ИЗ, МРТ мора да посвети 30 проценти од своите дневни информативни програми на активностите на кампања на владеачките партии, 30 проценти на опозиционите партии, а 10 проценти севкупно на вонпарламентарните партии. На приватните радиодифузни медиуми, и владеачката и опозиционата партија можат да купат најмногу до осум минути по час, додека другите парламентарни и вонпарламентарни партии се ограничени на по една минута на час, за секоја од нив.

⁹¹ Согласно со внатрешната политика на МРТ, пет односно три минути бесплатно медиумско време се посветени на секој кандидат за градоначалник и на секој носител на листа за општински совети.

⁹² ААВМУ поведе прекршочни постапки против пет приватни национални радиодифузери *ТВ Алсат-М*, *ТВ Нова*, *ТВ 24 Вести*, *ТВ 21-М*, *ТВ Алфа*. Три регионални радиодифузери: *ТВ Стар*, *ТВ Едо* и *ТВ КТВ*. Една радио станица, имено јавното радио *МРА1*.

⁹³ Додека ИЗ пропишува глоба од EUR 8,000 и EUR 4,000 за ваквите повреди, беа досудени глоби од само EUR 4,500, односно EUR 2,250.

Понатаму, соговорниците на ИОМ на ОБСЕ/ОДИХР изразија загриженост за назначување на Советот на ААВМУ. Во септември 2017 беа предложени нови амандмани на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, со цел да се смени изборната процедура на Советот на ААВМУ и да се обезбеди независност од политичко мешање.⁹⁴

За дополнително да се заштити улогата на ААВМУ, нејзините членови треба да се именуваат на начин што ја обезбедува нејзината независност од политичко влијание.

С. Наоди од медиумскиот мониторинг на ОБСЕ/ОДИХР

Резултатите од медиумскиот мониторинг на МНИ на ОБСЕ/ОДИХР покажаа дека, како што бара ИЗ, МРТ обезбеди за сите учесници во изборите бесплатно медиумско време во ударни термини.⁹⁵ Сепак, само 26 кандидати ја искористија оваа можност на МТВ1 во тек на првиот круг, а 5 кандидати во тек на вториот круг. Во ниеден од круговите ниту еден од кандидатите што зборуваа албански не побара бесплатно медиумско време на МТВ2. За жал, севкупно на МРТ ѝ недостигаше продлабочено известување, што ги ограничи аналитичките информации достапни за гласачите, а ообезбеди штуро покривање на жените-кандидати и политичарки.⁹⁶

МРТ треба да ја зајакне својата улога како јавен радиодифузен сервис, преку подобрување на квалитетот на своите програми. Таа треба да промовира плурализам, да обезбеди поширок спектар на политички гледишта, да го професионализира новинарството, да емитува програми за едукација за гласачите и да го зголеми политичкото учество на жените со тоа што ќе обезбеди поголемо информативно покривање за нив.

Информативното покривање на МРТ, иако во согласност со ИЗ, ги стави во понеповолна положба помалите партии и независните кандидати. Во првиот круг, на МТВ1, СДСМ доби 37 проценти од покривањето, ВМРО-ДПМНЕ 32 проценти, ДУИ 11 проценти и БЕСА 7 проценти. На другите парламентарни партии им беа посветени вкупно 9 проценти од покривањето, додека партиите без места во Собранието добија 3 проценти, а независните кандидати 1 проценти. МТВ2 посвети повеќе време на етничките албански партии.

Во предизборието на вториот круг, мониторираните медиуми главно се фокусираа на исходот од првиот круг, со ограничено известување за кампањите од вториот круг. Информативното покривање посветено на учесниците се зголеми дури во последната седмица од кампањата. Јавниот радиодифузен сервис посвети, меѓу другото, 25 проценти од информативното покривање на СДСМ, 24 проценти на ВМРО-ДПМНЕ, 20 проценти на ДУИ, 15 проценти на БЕСА и 9 проценти на АА.

Законското барање МРТ да посвети егзактен временски период во секои вести на покривањето на активности од кампањите на партиите треба да се замени со

⁹⁴ Клучните предложени промени се стремат да обезбедат поголема независност од политичките партии и бараат предложениот кандидат да има писмо на поддршка од една од неколкуте организации на граѓанското општество што ги претставуваат медиумските практичари или академската јавност. Членовите се именуваат со двотретинско мнозинство во Собранието.

⁹⁵ Медиумскиот мониторинг на МНИ на ОБСЕ/ОДИХР се псорведуваше од 21 септември до 15 октомври; и од 16 до 29 октомври, и опфати квантитативен и квалитативен мониторинг изборното покривање на шест главни ТВ канали: МТВ1, МТВ2, Сител, Канал 5, Телма, Алсат-М и четири дневни весници: Нова Македонија, Слободен печат, Вечер и Коха.

⁹⁶ Во рамки на вестите МТВ1 посвети шест проценти, а МТВ2 пет проценти на женските актери во политиката во тек на првиот круг и еден процент, односно шест проценти, во тек на вториот круг.

погернеално барање да се овозможи правичен пристап и информативно покривање на помалите партии и независните кандидати, како и зачувување на балансот меѓу принципот на еднакви можности меѓу учесниците, плурализмот на гледишта и новинарската слобода.

Во тек на првиот круг, приватните медиуми обезбедија покривање најмногу за СДСМ, главно преку платено рекламирање. СДСМ доби 47 проценти од вкупното покривање, по што следеше ВМРО-ДПМНЕ со 29 проценти и ДУИ со 17 проценти. СДСМ емитуваше негативни реклами во тек на кампањата за првиот круг.

Во тек на вториот круг, приватните канали посветија 40 проценти од информативното покривање на СДСМ, 35 проценти на ВМРО-ДПМНЕ, 9 проценти на ДУИ, 9 проценти на АА, 4 проценти на БЕСА и 2 проценти на ДПА.⁹⁷ Висок број платени рекламни спотови, негативни по тон, се користеа од ВМРО-ДПМНЕ, а повремено и од СДСМ, како и во првиот круг.

И јавните и приватните радиодифузни медиуми водеа емитуваа меѓу кандидатите за градоначалници во нивните општини и во студиото на МРТ во Скопје. Дебатите беа добро организирани; сепак, медиумскиот мониторинг на МНИ на ОБСЕ/ОДИХР покажа дека висок број на поканети кандидати од ВМРО-ДПМНЕ не учествуваа во првиот круг. Во тек на вториот круг, имаше помалку дебати; осум дебати меѓу кандидатите на СДСМ и ВМРО-ДПМНЕ се одржаа на јавната МТВ1 и на приватниот Канал 5. Не се одржа дебата со етничките албански и со независните кандидати пред вториот круг.

Спотовите за едукација на гласачите изготвени од ДИК и *iVote* беа често емитувани од страна на сите мониторираните медиуми, особено во седмицата пред изборниот ден.⁹⁸ Во вториот круг, спотовите за едукација на гласачите беа покуси и се емитуваа поретко во споредба со првиот круг. Каналот на албански јазик, МТВ2 не емитуваше никаква едукација за гласачите, зашто, според радиодифузерот, ДИК не обезбедила никакви спотови.

Во обата круга, мониторираните весници генерално обезбедија најмногу покривање за двете главни партии, СДСМ и ВМРО-ДПМНЕ, а беа неутрални по тон, освен весникот *Слободен печат*, кој покажа многу критичко покривање, вклучително според тонот, кон лидерот на партијата и кандидатите на ВМРО-ДПМНЕ. Периодот на изборен молк во обата круга беше почитуван од сите мониторираните медиумски куќи, со исклучок на весникот *Слободен печат*.

На 29 октомври, новинар и камерман од приватниот дифузер *ТВ 21-М* добија закани и беа спречени да ги извршат своите должности. На 2 ноември, во тек на судски предмет во Основниот суд Скопје 1, камерман од *ТВ 21-М* и фоторепортер од онлајн информативен медиум од Косово беа задржани од полицијата подолго од шест часа, без да им се даде можност да ги информираат редакциите или нивните семејства. Здружението на новинари на Македонија поднесе претставка до МВР, силно осудувајќи го полициското постапување и барајќи целосна истрага.

⁹⁷ Свкупно, мониторираните приватни електронски медиуми покажаа доста неутрален тон кон кандидатите во информативното покривање.

⁹⁸ *iVote* е приватна компанија што победи на тендерот на ДИК за обезбедување едукација на гласачите.

XI. ПОПЛАКИ И ЖАЛБИ

ИЗ пропишува централизиран процес на поплаки околу изборите, при што ДИК одлучува за предметите во прв степен.⁹⁹ ОИК не постапуваат по поплаките што става непотребен товар на највисокиот изборен орган, да разгледува потенцијално бројни поплаки во кус временски рок.¹⁰⁰ Покрај ова, правниот сектор на ДИК, основан 2014 во согласност со претходна препорака на ОБСЕ/ОДИХР, беше недоволно искористен и не функционираше делотворно, делумно поради политизацијата на комисијата.¹⁰¹ Одлуките на ДИК за поплаките и поништувањата може да се обжалат пред Управниот суд, кој е конечна инстанца во речиси сите случаи, додека основните судови имаат надлежност над граѓанските и кривичните предмети.¹⁰² Роковите за поднесување и одлучување по поплаките и жалбите се несоодветно куси, што го спречува правото да се бара делотворен правен лек.¹⁰³

Треба да се размисли за децентрализација на жалбените процеси, а капацитетот на ОИК да постапуваат по поплаки треба да се зајакне. Функционирањето на ДИК за правните прашања треба да се зајакне преку поделотворното користење на нејзиниот правен сектор. Роковите за поднесување и одлучување по поплаките треба да се во согласност со меѓународната добра пракса.

Судскиот систем не е структурно независен, а разни соговорници немаа доверба во способноста на судовите, органите на прогонот и изборната администрација непристрасно и делотворно да постапува по предметите поврзани со изборите.¹⁰⁴ Некои изразија мислење дека нема поента да се иницираат предмети преку овие формални канали. Покрај ова, пет судии на Управниот суд, кои се под обвинение за злоупотреба на службената должност при постапувањето по клучна жалба од локалните избори од 2013, и натаму постапуваа по предмети на овие избори, придонесувајќи кон перцепцијата на пристрасност.¹⁰⁵

ИЗ пропишува само ограничена рамка за делотворен правен лек при изборни спорови. Иако определени одлуки на ДИК и ОИК се предмет на судска ревизија, повеќето не се, со тоа значителни аспекти на изборниот процес се под конечна надлежност на изборната

⁹⁹ Приговорите против отфрлањето на кандидатските листи од страна на ОИК се поднесуваат директно до Управниот суд.

¹⁰⁰ ИЗ е нејасен околу надлежноста на ОИК за приговорите; тој наведува постапување по приговорите како општа надлежност на ОИК но нема конкретни типови на приговори под нивна надлежност.

¹⁰¹ На пример, раководителот на правниот сектор не сакаше да даде правно мислење на ДИК на барањето во поглед на нејзината надлежност околу определен приговор. Покрај ова, правниот сектор не ја подготви ДИК доволно за постапување по пост-изборните приговори, што придонесе кон неефикасноста на процесот.

¹⁰² Единствени други одлуки на ДИК што се предмет на судска ревизија се оние што ги засегаат малцинските интереси, кои може да се обжалат до Вишиот управен суд.

¹⁰³ Повеќето рокови се 24 или 48 часа. На пример, приговорите за одбивање на кандидатските листи мора да се поднесат во рок од 24 часа и потоа за нив да се одлучи во рок од 24 часа. Од друга страна, 7-дневниот рок за одлучување по приговорите за водење кампања во предизборниот молк е предолг. Член II.3.3 (95) од Кодексот на добра пракса наведува дека „временските рокови мора [...] да се доволно долги за да се овозможи жалба, да се гарантира остварувањето на правото на одбрана и обмислена одлука. Временскиот рок од три до пет дена во прв степен (и за поднесување на жалбите и за донесување на пресудите) се чини разумен. Сепак, дозволено е да се даде малку повеќе време на [највисокиот суд] за неговото пресудување”.

¹⁰⁴ Види го извештајот на Групата високи експерти од септември 2017 ([Извештајот на Прибе](#)) што го оценува судството, органите на прогонот и независноста на институциите и нуди препораки за одговор на нивните систематски недостатоци.

¹⁰⁵ Како мерка на претпазливост, Специјалното јавно обвинителство побара од основниот суд да им забрани на петмина судии да судат предмети поврзани со изборите; сепак, барањето беше отфрлено.

администрација. Ова е во спротивност со уставната гаранција и обврските што произлегуваат од членството во ОБСЕ.¹⁰⁶ Покрај ова, учесниците имаат само ограничени права да побараат правен лек за повредите поврзани со кампањите.¹⁰⁷ Спротивно на добрите практики, гласачите можат да оспорат само одлуки што конкретно го засегаат нивното лично право да гласаат; граѓанските набљудувачи немаат право да поднесат жалба, а само кандидатите можат да ги оспорат резултатите.¹⁰⁸

Сите одлуки и (не)постапувања на ОИК и ДИК треба да се предмет на навремен и делотворен судски одговор. Гласачите и граѓанските набљудувачи треба да имаат право да поднесат секаков вид поплака поврзана со изборите, вклучително и против резултатите.

Пред изборниот ден во првиот круг, ДИК доби неколку поплаки согласно својата ограничена надлежност. Таа решаваше мериторно за еден предмет против одлука на ОИК што не беше во надлежност на општинската изборна комисија, а одлуката никогаш не беше објавена.¹⁰⁹ ДИК разгледуваше девет приговори, во врска со одбивањето на гласање дома, и ги поддржа, поништувајќи ги одлуките на ОИК донесени во согласност со регулативата на ДИК. Не сите одлуки беа донесени од ДИК во рамки на четири часовниот рок за случаите во врска со заштитата на личното право да се гласа. Пред вториот круг ДИК не доби приговори. На денот на изборите, ДИК одлучи за поплаки поврзани со правото да се гласа и несоодветно одрече надлежност за две поплаки поврзани со водењето кампања на денот на изборите. Во овие случаи, ДИК не издаде формално одбивање.

Со само една централна локација, ДКСК има надлежност над поплаките за повреди на ИЗ насочени кон разделеноста на државата и партијата, злоупотребата на државните ресурси, купувањето гласови и притисокот врз гласачите.¹¹⁰ Сепак, ДКСК ја информира МНИ на ОБСЕ/ОДИХР дека нејзината делотворност е ограничена поради недоволни овластувања и немање соработка од високите државни органи и со органите на прогонот.¹¹¹ Иако различни соговорници на ИОМ на ОБСЕ/ОДИХР истакнаа многу наводи за коруптивни практики поврзани со изборите, низ целата земја, за овие прашања беа поднесени само

¹⁰⁶ Точка 5.10 од Копенхашкиот документ на ОБСЕ од 1990 наведува дека „Секој има делотворен правен лек против административните одлуки, за да се гарантира почитувањето за темелните права и да се обезбеди правен интегритет“ Види, исто така, точка 18.2 од [Московскиот документ на ОБСЕ од 1991](#), како и [Rec\(2004\)20](#) на Комитетот на министри на Советот на Европа за судската ревизија на управните акти. Кодексот на добри практики наведува „Жалбеното тело за изборни прашања треба да биде или изборната комисија или суд. Во секој случај, мора да е можна конечна жалба пред суд“.

¹⁰⁷ ИЗ пропишува само право да се поднесат приговорите до ДИК околу водењето кампања надвор од официјалниот период и до судот против другите кандидати за попречување активности на кампањата. Член 2.3(a) од ICCPR ги обврзува државите „да обезбедат дека секое лице чии права и слободи како што се признаени тука се повредени, ќе има делотворен правен лек, без оглед дали повредата е сторена од лица што делувале во официјално својство“.

¹⁰⁸ Член II.3.3 од Кодексот за добра практика наведува дека „својството на жалител мора да се дозволи на што е можно поширока основа. Мора да е отворено на секој избирач [...] да поднесе жалба. Разумен кворум може, сепак, да се наметне за жалби на гласачите во врска со резултатите“.

¹⁰⁹ Една политичка партија го оспори тоа што ДИК одобри една кандидатска листа, иако одлуките за одобрување на листите не се предмет на никаква ревизија.

¹¹⁰ ДКСК може да ги укине одлуките на владините и јавните органи што ги прекршуваат овие повреди и инаку може да ги проследи предметите до органите на прогонот, кои мораат да ја информираат за преземените мерки.

¹¹¹ Извештајот на Прибе заклучува дека „и покрај слабостите во работата на ДКСК, антикорупциониот систем генерално го одбележуваат слаб регулаторен, институционален и друг капацитет на сите нивоа, на што треба да се одговори“.

неколку приговори до ДКСК.¹¹² Учесниците набележаа дека застрашувањето на гласачите и купувањето гласови тешко се поткрепуваат, зашто сведоците не сакале да проговорат.¹¹³

ДКСК прими 22 приговори поврзани со изборите. Таа мора да постапува по приговорите во рок од пет дена по приемот, што беше протоколувано како краен рок да се покрене разгледувањето на предметите, а не да се усвои конечната одлука. Повеќето случаи се однесуваа на разрешувањето или назначувањето јавни службеници во предизборниот период; пет беа потврдени, а во еден случај беа забележани докази за политички мотивирано разрешување.¹¹⁴ Неколку случаи наведоа незаконско отпочнување инфраструктурни проекти и владини набавки во предизборниот период, како и користење на државни ресурси за подготвување материјал за кампањите. Повеќето беа закажани за по изборите. Како што бара законот, сите предмети беа разгледани на јавни седници, а одлуките објавени во рок од 24 часа.

Поради недоследното толкување на забраната за владините и јавните органи во тек на изборите, на 15 август ДКСК усвои генерално мислење за тоа кои типови активности се забранети во тек на периодот на кампања. Сепак, ДКСК прими над 1,000 барања од државните и општинските органи за мислења дали конкретни активности со буџетски импликации може да се преземат. За одбележување е што и покрај мислењето на ДКСК дела разрешувањето на Државниот обвинител би го прекршило ИЗ, тој беше подоцна разрешен од Собранието.¹¹⁵

Овластувањата на ДКСК за истрага и прогон во изборните случаи треба да се зајакнат. Државните институции треба целосно да го почитуваат авторитетот на ДКСК. Основањето регионални канцеларии или претставништва на ДКСК, особено во изборните периоди, може да придонесе кон зафаќањето со евентуалната корупција поврзана со изборите. Покрај ова, конкретниот рок за одлучување по приговорите ќе обезбеди навремено и делотворно постапување.

ХII. ГРАЃАНСКИ И МЕЃУНАРОДНИ НАБЉУДУВАЧИ

Придонесувајќи кон транспарентноста на изборниот процес, ИЗ предвидува пристап за граѓанските и меѓународните набљудувачи кон сите фази на изборниот процес и обврзувачкиот Кодекс на однесување на ДИК повикува на непристрасност и немешање на набљудувачите во изборниот процес. Во навремен и инклузивен процес, ДИК акредитираше 6 граѓански и 24 меѓународни организации - набљудувачи. Граѓанските набљудувачи ги следеа подготовките на изборите и водењето кампања широм земјата, што понуди непартиска проценка изборите.

ДИК акредитира околу 3,000 граѓански набљудувачи за двата круга избори; 2,800 од МОСТ и 200 од ЦИВИЛ. И покрај отсуството на одредби за вториот круг, ДИК дозволи

¹¹² ДКСК не доби никакви приговори околу притисок врз гласачите и купување гласови, а МВР отвори истраги за мал број случаи на купување гласови, притисок врз гласачите, и злоупотреба на државните ресурси.

¹¹³ Министерството за администрација и информатичко општество отвори дежурна линија за јавните службеници да ги пријавуваат притисоците поврзани со изборите, но не беа примени известувања.

¹¹⁴ Единаесет од овие предмети беа одбиени, а еден сè уште беше во постапка по периодот на изборите. На некои одлуки им недостига јасно образложение, како и преземање корективни мерки. Два одбиени предмети беа неуспешно обжалени пред судот. Еден одбиен предмет беше поднесен од страна на член на ДИК чиј мандат беше прекинат од Собранието.

¹¹⁵ Мислењето беше усвоено како одговор на барање од четири пратеници на ВМРО-ДПМНЕ.

поднесување нови листи на набљудувачи од веќе акредитираните организации, Учесниците во изборите исто така назначија свои претставници да ги набљудуваат обата круга избори.

XIII. УЧЕСТВО НА НАЦИОНАЛНИТЕ МАЛЦИНСТВА

Меѓуетничките односи играа ограничена улога во локалните избори во 2017.¹¹⁶ Прашањата релевантни за односите меѓу заедниците не беа нагласено застапени во кампањите во првиот круг. Конфронтативна, а повремено и агресивна меѓуетничка реторика беше забележана во тек на кампањата за вториот круг во општини каде партии што припаѓаат на владеачката коалиција на национално ниво, се натпреваруваа на локално.

Повеќето кандидати и листи го отсликаа етничкиот состав на конкретната општина. Во неколку случаи, кандидатите бараа гласови и преку етничките граници во вториот круг меѓу кандидати со иста етничка припадност. Во извесни општини, коалициите составени за поддршка на кандидатите во вториот круг се разликуваа од националното ниво, со тоа вршејќи притисок врз односите меѓу владините коалициони партнери. Ова беше случај со сојузот меѓу АА и БЕСА, најистакнато во Гостивар и Струга.

Партиите што ги претставуваат помалите етнички заедници номинираа кандидати во само неколку општини каде се концентрирани ваквите етнички групи, вклучувајќи ги Турците во Центар Жупа и Пласница, и Ромите во Шуто Оризари. На други места, помалите заедници презентираа листи на кандидати за совети било преку партиите што ги претставуваат ваквите заедници, или како членови на поголеми коалиции. Во општини каде се знае дека се решавачки гласовите на помалите заедници, кандидатите се обратија на гласачите од овие етнички групи.¹¹⁷

Помалите етнички партии се пожалија на МНИ на ОБСЕ/ОДИХР дека немаат член во ДИК и се недоволно претставени во ОИК. Националните медиуми посветија само малку медиумско време и простор на кандидатите што ги претставуваат помалите заедници и темите релевантни за нив добија само ограничено покривање.

Треба да се преземат дополнителни мерки за да се олесни учеството на малцинствата во јавните работи и изборите. Во согласност со барањето на ИЗ за правична застапност на малцинствата во органите за управување со изборите, помалите заедници треба да се подобро застапени во изборната администрација, и на ниво на ДИК и на ОИК. Медиумите треба да обезбедат поправичен простор за политичките партии што ги претставуваат помалите заедници. Едукацијата на гласачите и кампањите за подигање на свеста, вклучително за правото да се гласа без страв од одмазда, треба да ги таргетираат малцинските заедници, а можеби да бидат и спроведени на нивните јазици.

XIV. ИЗБОРНИОТ ДЕН (ПРВ КРУГ)

Раното гласање и изборниот ден се одвиваа уредно во најголем дел од земјата; сепак, беа воочени извесни процедурални неправилности, особено во тек на пребројувањето и

¹¹⁶ Според последниот попис, одржан во 2002, 64.18 проценти од населението се изјасниле како етнички Македонци, 25.17 проценти како етнички Албанци, 3.85 проценти како етнички Турци, 2.66 проценти како етнички Роми, 1.78 проценти како етнички Срби, 0.84 проценти како етнички Бошњаци, 0.48 како етнички Власи и 1.04 проценти како други.

¹¹⁷ Ова беше случај, на пример, со етничките Турци во Гостивар.

сумирањето. Девет случаи на наводно купување гласови во пет општини беа пријавени на полицијата, од кои три беа проследени за гонење.¹¹⁸ Десет поединци беа уапсени поради фотографирање на нивните гласачки ливчиња.¹¹⁹ Транспарентноста беше зајакната со присуството на партиските и граѓанските набљудувачи во 76, односно 52 проценти од набљудуваните гласачки места. Кај 55 проценти од набљудуваните ИО претседавач беше жена, а севкупно женските членови беа во мнозинство.

A. ОТВОРАЊЕ И ГЛАСАЊЕ

Раното гласање беше спроведено на 14 октомври за вкупно 6,916 гласачи (околу 0.3 проценти од регистрираните гласачи), вклучувајќи ги гласачите во пенитенцијарните установи, внатрешно раселените лица и оние што гласаат дома.¹²⁰ Тоа беше оценето негативно во 14 од 96 набљудувани случаи. Тајноста на гласот беше нарушена во 13 случаи, додека во 7 случаи ИО не користеше гласачка кутија.

Иако гласањето во затворите беше добро организирано и добро упатен персонал на ИО ги следеше пропишаните процедури, голем број затвореници не можеа да гласаат зашто или не биле вклучени во избирачкиот список, или на нивните лични документи им истекла важноста. На ниво на целата земја, над 900 гласачи во казнените институции не можеа да го проверат списокот во тек на периодот на јавен увид, ниту пак релевантните институции олеснија обнова на нивните лични документи. Со тоа, на овие гласачи со тоа им беше ускратено остварувањето на правото на глас.¹²¹

За да се гарантира дека листата што имаат право на глас во пенитенцијарните установи можат да го остварат своето право на гласаат, органите надлежни за составување на избирачките списоци треба да се погрижат сите лица што имаат право на глас да се вклучени во избирачкиот список и да имаат можност да ги обноват своите лични документи со истечена важност.

На 15 октомври, отворањето беше оценето како добро или многу добро на 75 од 82 набљудувани избирачки места. Повеќето избирачки места се отворија на време или со мало доцнење, а беа воочени некои помали процедурални неправилности. Во 14 случаи, протоколите не беа пополнети пред отворањето; а во 5 набљудувања, партиските набљудувачи се мешаа во процесот.

Гласањето беше оценето позитивно на 94 проценти од набљудуваните избирачки места. Најчестите неправилности беа, меѓу другото семејно/групно и гласање за друго лице (8, односно 2 проценти), несоодветно запечатени гласачки кутии (2 проценти), и обиди да се влијае на изборот на гласачот (1 процент). Распоредот на избирачките места недоволно ја штитеше тајноста на гласањето во 2 проценти од набљудуваните случаи. ДИК доби барања од над 10 ОИК што бараат инструкции како да одговорат на неправилностите; неколку

¹¹⁸ МВР ја информира МНИ на ОБСЕ/ОДИХР за 89 извештаи што се однесуваат на повреди поврзани со денот на изборите; во подоцнежна јавна изјава тоа извести дека биле поднесени 46 извештаи.

¹¹⁹ МВР покрена прекршочни постапки. МНИ на ОБСЕ/ОДИХР набљудуваше еден случај на гласач кој го фотографираше гласачкото ливче.

¹²⁰ Според ДИК, 5,025 гласачи за гласање дома, 1,882 гласачи во затворите и 9 внатрешно раселени лица биле регистрирани за рано гласање.

¹²¹ [Заклучните согледувања за третиот периодичен извештај за поранешната југословенска Република Македонија](#) (2015) на Комитетот на ОН за човекови права наведува дека „Државата – членка треба да обезбеди дека гласачките права се достапни за сите граѓани, вклучително и лица со попреченост и лица лишени од слобода. Државата-членка треба, исто така, да преземе мерки да ги отстрани сите административни пречки [...]”.

опфаќаа и членови на ИО што им даваат на гласачите по неколку гласачки ливчиња.¹²² Во 3 проценти од набљудуваните случаи партиските набљудувачи се мешаа во работата на ИО; некои, според јавеното, ги евидентираа гласачите на избирачките места.¹²³ Сите соговорници на ИОМ на ОБСЕ/ОДИХР сметаа дека политичките партии и кандидатите треба да се воздржат од мешањето во работата на ИО и строго да ја следат својата улога.

Гласачите не можеа да ги најдат своите имиња на избирачките списоци во 9 проценти од набљудуваните избирачки места. ДИК доби над 45 приговори поврзани со ускратувањето на правото на глас; главно од граѓани кои не беа на списокот поради истечени лични идентификациски документи.¹²⁴ Повеќето беа одбиени, зашто списокот не може да се дополнува по неговата финализација.

В. ПРЕБРОЈУВАЊЕ И СУМИРАЊЕ

Броењето беше оценето како ефикасно и транспарентно во 69 од 78 набљудувани избирачки места; сепак, во 9 случаи, пропишаните процедури не беа следени; во 15 случаи, ИО не ги поништи соодветно гласачките ливчиња што не беа употребени и не го утврди бројот на гласачите кои гласале. Во 11 случаи, неовластени лица ги пребројуваа гласачките ливчиња. Во 12 случаи, ИО се соочи со потешкотии при пополнување на протоколите. Една третина од набљудуваните ИО не ги истакна протоколите за резултатите на јавен увид.

Во тек на сумирањето, во 65 од 71 набљудувани ОИК, беа почитувани повеќето процедури. Сепак, недостатоците околу транспарентноста (3 случаи), недоволниот простор (12 случаи) и неорганизираноста (6 случаи) го продолжи процесот во 6 ОИК. Во 14 ОИК, набљудувачите немаа доволна видливост на процесот на внесување на податоците, што ја ограничи транспарентноста.

Во тек на пребројувањето во обата круга, валидноста на гласачките ливчиња се утврдуваше согласно со одлуката на ДИК. Во спротивност со ИЗ и меѓународната добра практика, таа бараше ИО да поништат определени гласачки ливчиња на кои намерата на гласачот беше јасна.¹²⁵ Ова, покрај немањето одредби за уништени и празни гласачки ливчиња придонесе кон високиот број неважечки гласачки ливчиња.¹²⁶ Добрата пракса препорачува да се направи обид да се „утврди намерата на гласачот“¹²⁷ Бројот на неважечки гласачки ливчиња опадна од 4.2 проценти во првиот круг на 2.8 проценти во вториот, веројатно зашто гласачите во вториот круг означуваа само едно гласачко ливче.

¹²² На седница по денот на изборите, ДИК одлучи да ги проследи последниве предмети за кривична постапка. ДИК не можеше да ги испита и да одговори на некои од барањата поради временските ограничувања.

¹²³ Кривично дело е да се користи избирачкиот список за да се води евиденција на гласачите; ДИК беше информирана дека полицијата запленила избирачки список што се користел за индивидуално евидентирање на гласачите на едно избирачко место.

¹²⁴ ДИК ја информира МНИ на ОБСЕ/ОДИХР дека различни ОИК исто така добивале вакви приговори од гласачите.

¹²⁵ ИЗ наведува дека гласачкото ливче е важечко доколку редниот број на кандидатот е заокружен или е означен на „недвосмислен“ начин. Регулативата на ДИК и материјалот за обука на ИО наведуваше дека секоја ознака освен „целосен круг“ прави гласачкото ливче да е неважечко. Кодексот на добра пракса вели: „Во случај на сомнеж, треба да се направи обид да се утврди намерата на гласачот“.

¹²⁶ Во првиот круг, 7 општини имаа толку многу неважечки гласови што ниеден од двајцата кандидати што ги спореа изборите не доби 50 проценти од сите дадени гласови, па беше потребен втор круг.

¹²⁷ Точка I. 3.2.2.4, од Кодексот на добра пракса.

ОИК ги сумираше резултатите, внесувајќи ги податоците од протоколите на ИО во системот за унифицирано електронско управување со резултатите. ДИК не ги разработи процедурите за коригирање на грешките во протоколите, нејзините инструкции беа недоволно јасни, а коригираните протоколи за резултатите не беа објавени.¹²⁸ Покрај ова, ОИК внесуваа податоци со нумерички несовапања во резултатите, што водеше до значителен диспарат меѓу предадените гласачки ливчиња и бројот на гласачи кои гласале.¹²⁹ Понатаму, не се предвидени одредби за вчитаат на протоколите за резултатите protocols и нивно објавување онлајн.

За да се осигура транспарентност и доверба во изборниот процес, сите актуелни протоколи за резултатите, вклучувајќи ги и оние подоцна коригирани во процесот треба да се вчитаат онлајн. Треба да се предвидат одробни процесури за корекција на протоколите за резултатите на ОИК.

Се бара прелиминарните резултати да се објават во рок од 7 часа по завршување на гласањето и во рок од 10 часа за Градот Скопје. Иако некои ОИК го почитуваа кустиот рок, 49 ОИК со повеќе избирачки избирачки места за обработка не можеа да ги објават резултатите на време. Поради несоодветното пакување на гласовите од затворите и логистичките проблеми со испораката на гласовите од затворите до релевантните општини, резултатите за општините на Скопје беа објавени на веб-сајтот на ДИК дури на 17 октомври. ДИК ја објави прелиминарната излезност на гласачите на 60 проценти.

XV. ИЗБОРНИОТ ДЕН (ВТОР КРУГ)

Раното гласање и изборниот ден беа севкупно добро менаџирани. Сепак, процедуралните неправилности воочени во тек на броењето ја намалија позитивната оценка. МНИ на ОБСЕ/ОДИХР е запознаено со пет случаи покренати од полицијата, за гласачи што ги фотографирале своите гласачки ливчиња.¹³⁰ Два случаи на купување гласови во скопска општина беа проследени до обвинителството.¹³¹ Беше забележано робусното полициско присуство околу избирачките места во извесни општини. Партиските и граѓанските набљудувачи беа присутни во 92, односно 54 проценти од набљудуваните избирачки места. Во 53 проценти од набљудуваните случаи, со ИО претседаваа жени.

A. ОТВОРАЊЕ И ГЛАСАЊЕ

Раното гласање на 28 октомври беше позитивно оценето во сите 9 затвори и во 40 од 44 набљудувања на гласањето дома. Негативните оценки на набљудувачите беа припишани на нарушената тајност на гласот и отсуството на гласачка кутија.

На денот на изборите, отворањето беше позитивно оценето на 44 од 45 набљудувани избирачки места. Интегритетот на процесот не беше засегнат со определениот број

¹²⁸ Некои протоколи беа коригирани без да се верификуваат изборните материјали, а протоколите објавени на избирачките места не содржеа корекции.

¹²⁹ На пример, на ниво на државата, кај резултатите имаше несовапање од 922 меѓу сите предадени гласачки ливчиња и сите гласачи што гласале во изборите за градоначалници, и несовапање од 310 во изборите за совети, што беше овозможено од тоа што ОИК користеше код за внесување податоци што го пренебрегнуваше софтверот дизајниран да ги детектира и инхибира грешките.

¹³⁰ МНИ на ОБСЕ/ОДИХР директно набљудуваше два случаи на гласачи што ги фотографираат своите гласачки ливчиња.

¹³¹ Свкупно, МВР доби 28 извештаи за различни повреди, вклучувајќи еден случај на физички напад поврзан со изборите. Кривична пријава за заплашување на гласачите беше поднесена против еден поединец на денот на изборите.

воочени помали процедурални неправилности. Во пет случаи, протоколите не беа пополнети, а во една општина бројот на регистрирани гласачи испечатен на протоколите на ИО не беше точен; од ДИК се побара да ја коригира грешката.

Гласањето беше позитивно оценето на 97 проценти од набљудуваните избирачки места. Сепак, тензии надвор од извесни избирачки места поради присуството на партиски активисти беа забележани во две општини.¹³² Во воочените процедурални неправилности спаѓаа семејно гласање (6 проценти), нарушена тајност на гласот (2 проценти), и партиски набљудувачи што го пречекоруваа својот мандат (2 проценти). По примени барања, ДИК посветува три ОИК како да се осврнат на различните неправилности.

Обрасци со Брајово писмо беа достапни на 62 проценти од набљудуваните избирачки места, значителен пораст во споредба со првиот круг на изборите кога беа забележани во само 8 проценти од набљудуваните случаи. Сепак, како и во тек на првиот круг, над половина од набљудуваните избирачки места не беа пристапни за инвалидски колички. Позитивно е што гласачки кабините достапни за инвалидски колички беа обезбедени на над две третини од набљудуваните избирачки места.

За да се поттикне еднаквото учество на лицата со попреченост во изборите, изборната администрација треба да преземе натамошни мерки за да ја подобри пристапноста на избирачките места.

В. ПРЕБРОЈУВАЊЕ И СУМИРАЊЕ

Избирачките места се затворија на време и повеќето ИО ги следеа процедурите за затворање. Сепак, пребројувањето беше негативно оценето во 8 од 44 набљудувани случаи. Во 14 случаи, ИО не го определи соодветно бројот на гласачи што гласале, а во 9 случаи, тие не ги преброија неискористените гласачки ливчиња. Над половината од набљудуваните ИО не ги објавија протоколите со резултатите, што ја поткопа транспарентноста.

Сумирањето на резултатите беше ефикасно и транспарентно во сите 35 набљудувани ОИК. Системот за централизирано управување со резултатите работеше соодветно во сите освен една ОИК. Во 16 ОИК, определен број на протоколи од ИО со нумерички грешки беше коригиран, што укажуваше на недоволна обука за тоа како да се пополнуваат. Официјалните приговори беа по грешка поправени во шест ОИК, наместо во ИК, како што е предвидено со закон.

ДИК почна да ги објавува прелиминарните резултати онлајн, по избирачко место, набргу по затворањето на избирачките места. За разлика од првиот круг, законскиот рок се почитуваше, а беше воочено подобрување кај точноста на објавените резултати.¹³³ Излезноста на гласачите беше објавена на 51.92 проценти.

¹³² ДИК доби два приговори за притисок врз гласачите на избирачки места во Гази Баба и Шуто Оризари. Народниот правобранител доби два слични приговори од избирачко место во Штип.

¹³³ На државно ниво, имаше несовпаѓање од шест гласачки ливчиња меѓу бројот на дадените гласови и бројот на гласачи што гласале.

XVI. НАСТАНИ НА ДЕНОТ ПО ИЗБОРИТЕ

A. ПОЛИТИЧКИ НАСТАНИ

ДИК ги потврди локалните избори на 14 ноември. Меѓу избраните градоначалници, 57 го претставуваат СДСМ, 10 се од ДУИ, 5 од ВМРО-ДПМНЕ, 3 од АА, 1 од БЕСА, 1 од ДПА, 1 од Демократската партија на Турците во Македонија (ДПТМ) и 3 независни; меѓу избраните, шест се жени, што претставува само 7.4 проценти од сите градоначалници. На изборите за општински совети на ниво на земјата главно победи СДСМ (41 проценти), ВМРО-ДПМНЕ (32 проценти), а по нив следеа ДУИ (10 проценти), БЕСА (5 проценти), АА (5 проценти), ДПА (1 проценти), другите помали партии и независните кандидати (4, односно 3 проценти). Беа избрани вкупно 455 жени, што претставува 33.7 проценти од советниците.

Постизборната атмосфера беше генерално смирена, и се случи мирно предавање на власта. Општинските советници и градоначалници кои победија во првиот круг го добија нивното уверение односната ОИК и ги отпочнаа своите официјални должности од 18 октомври.¹³⁴ Градоначалниците избрани во вториот круг ја презедоа функцијата од 1 ноември.¹³⁵ Свкупно, локалните избори во 2017 беа перципирани како важен меѓник во градењето на кредибилитетот на новата влада и придонесоа кон јакнење на довербата во демократскиот процес.

Лидерот на партијата СДСМ ги прогласи изборите за фер, демократски и мирни, додека лидерот на ДУИ изјави дека градоначалниците од неговата партија ќе им служат на сите граѓани, независно од нивната етничка припадност. Истовремено, ВМРО-ДПМНЕ изјави дека нема да ги признае изборните резултати, зашто ова биле најлошо организирани избори од независноста на земјата, со дамки од големи размери на присилување на гласачите и насилство.¹³⁶ ВМРО-ДПМНЕ предложи план од седум точки за враќање на демократијата.¹³⁷ Лидерот на АА изјави дека ќе ги признае сите резултати, освен оние во Струга, каде тој загуби.

B. ПРИГОВОРИ И ЖАЛБИ

ДИК е задолжена да решава по приговорите што се однесуваат на неправилности во процесите на гласање, пребројување и сумирање на резултатите, и на оспорувањето на резултатите. Овие одлуки на ДИК може да се обжалат пред Управниот суд. Кандидатите имаат право да поднесат приговори во рок од 48 часа од објавувањето на прелиминарните резултати.¹³⁸ Сепак, ДИК објави унифициран рок, не сметајќи го фактичкото време кога

¹³⁴ Само одлуките против кои не беа поднесени приговори беа потврдени на 18 октомври. Преостанатите избрани градоначалници и советници добија уверение на 24 октомври, откако беше исцрпен жалбениот процес.

¹³⁵ Само изборите против кои не беа вложени приговори беа потврдени на 1 ноември. Преостанатите избрани градоначалници, освен оној на општина Чаир, беа потврдени на 6 ноември, откако се исцрпе процесот на жалби.

¹³⁶ По вториот круг, ВМРО-ДПМНЕ исто така објави дека партијата нема да поднесува дополнителни приговори, зашто не ја признава легитимноста на резултатите.

¹³⁷ Планот вклучува, меѓу другите предлози, повик да се организираат предвремени парламентарни избори што ќе ги води техничка влада, како и нов претседател на ДИК и директор на ААВМУ што ќе ги именува опозицијата.

¹³⁸ За приговорите во врска со неправилностите во процесот на гласање, ДИК постави одделен краен рок од 48 часа од затворањето на гласањето, иако ИЗ не пропишува јасно два крајни рока за постизборните приговори.

секоја ОИК ги објави своите резултати.¹³⁹ Ова значително го скуси рокот за извесни приговори и го поткопа правото на делотворен правен лек.¹⁴⁰ Покрај ова, рокот поставен од ДИК за одлучување по приговорите беше во контрадикција и го скуси законскиот рок.¹⁴¹ За првиот круг, ДИК не можеше да го исполни рокот од 48 часа за решавање по сите приговори.¹⁴²

Непотребно строги одредби бараат ДИК да ги поништи резултатите од избирачките места во случај на некои процедурални неправилности, вклучувајќи и минорни, и дури и ако неправилноста нема да се одрази на резултатите.¹⁴³ Ова може да доведе до ускратување на правото на глас на гласачите и е спротивно на добрата пракса.¹⁴⁴ ИЗ недоволно утврдува кој тип докази ќе се смета дека има доказна вредност за прашањата за кои ќе решава при постапувањето по споровите и одржувањето на повтореното пребројување не е регулирано. Покрај ова, за овие избори ДИК ја измени својата процедура за приговори за да се вклучи одредба дека приговорите нема да се разгледуваат доколку протоколите за резултатите не содржат забелешка за наводната неправилност од страна на претставник на жалителот.¹⁴⁵ Оваа одредба е во спротивност со ИЗ и има технички пристап што ги поткопува изгледите да се најде правен лек за легитимните приговори.

Одредбите за поништување на резултатите на избирачкото место треба да се изменат и дополнат за да пропишуваат поништување само кога повредите може да се одразат на севкупните резултати. Законот треба да воспостави јасни и разумни правила за доказите во приговорите, и тие треба да се применуваат објективно и доследно.

ДИК прими 46 приговори по првиот круг, од кои најголем дел вложи ВМРО-ДПМНЕ, а 100 приговори беа поднесени по вториот круг, речиси сите од БЕСА и АА.¹⁴⁶ Приговорите кои бараа поништување на резултатите наведуваа различни неправилности што потпаѓаат во рамки на воспоставените основи за поништување на резултатите од избирачкото место ж.¹⁴⁷

¹³⁹ Во првиот круг, ДИК постави рок до 02:00 на 18 октомври, врз основа на неточната претпоставка дека сите ОИК ги објавиле прелиминарните резултати до 02:00 на 16 октомври. Последната објава на резултати беше во 22:00 на 17 октомври.

¹⁴⁰ Всушност, многу од приговорите содржеа грешки и нејаснотии, што укажуваше дека тие биле подготвувани на брзина.

¹⁴¹ ДИК постави рок од 48 часа од крајниот рок за поднесување на приговорите, наместо законскиот рок од 48 часа по приемот. Исто така, за приговорите се решаваше по случаен распоред, наместо по редоследот на прием.

¹⁴² ДИК решаваше по сите приговори по првиот круг на седница долга 23 часа, а под временски притисок значително го забрза своето испитување во втората половина од седницата.

¹⁴³ Во други основи спаѓаат вишок гласачки ливчиња во кутијата, гласање наместо друг гласач и прекин на гласањето на повеќе од три часа.

¹⁴⁴ Точка II.3.3 (101) of Кодексот на добра пракса наведува дека „жалбените тела [...] треба да имаат овластување да ги поништат изборите, доколку неправилностите можело да влијаат на исходот, т.е. да се одразат на распоредот на местата”.

¹⁴⁵ Доколку внесувањето забелешка во протоколот не е дозволено, забелешката треба да се поднесе до ОИК во рок од пет часа од неправилноста.

¹⁴⁶ Приговорите од првиот круг се однесуваат на сите избирачки места во Град Скопје и на над 80 во девет општини, а во вториот круг се однесуваат на сите избирачки места во Чаир, и вкупно 25 места во Струга, Тетово и Чашка.

¹⁴⁷ Голем број од приговорите наведуваа дека на гласачите им се давале вишок или погрешни гласачки ливчиња, мал број на вишок или кусок гласачки ливчиња во кутијата, или примероци од протоколите што биле некомплетни, непотпишани или бројките не се совпаѓале. Во други спаѓаат наводи за притисок врз гласачите, групно гласање, повеќекратно гласање и гласање во име на друг, како и наводи дека голем број гласачки ливчиња што ја покажувале јасната волја на гласачот биле поништени. Имаше различни наводи дека членовите на ИО вршеле притисок врз партиските набљудувачи да не внесуваат забелешки во протоколите или кај ОИК за воочените неправилности.

ДИК ги отфрли сите приговори во обата круга. Членовите решаваа за предметите долж политичките линии, во спротивност со барањата за непристрасност и немањето организација и професионалност го наруши процесот.¹⁴⁸ Формалистичкиот и дискреционен пристап беше заземен со очигледна цел да се идентификуваат причини да се одбијат предметите, а не да се даде делотворен правен лек. Иако многу предмети беа материјално испитани во првиот круг, темелноста варираше и во вториот круг обемот на испитување значително се намали.¹⁴⁹ Голем број предмети беа одбиени со користење на арбитрарни и неразумни правила за докажување, а на извесни одлуки им недостигаше јасна и солидна правна основа.¹⁵⁰ На неколку предмети им беше ускраено материјално разгледување на техничка основа, занемарувајќи ја заштитата на изборните права и во спротивност со меѓународната добра практика.¹⁵¹ Иако за сите предмети се решаваше на отворена седница, а приговорите и одлуките беа веднаш објавувани на веб-сајтот на ДИК, што придонесуваше кон транспарентноста, севкупниот начин на кој се постапуваше со приговорите го наруши владеењето на правото и гарантираниот процес, спротивно на обврските што произлегуваат од членството во ОБСЕ.¹⁵²

Дваесет и осум одлуки на ДИК за приговорите по првиот круг и речиси сите одлуки за приговорите од вториот круг беа обжалени пред Управниот суд, речиси сите во кусиот рок од 24 часа. За предметите решаваше совет од петмина судии, одбрани по случаен избор, со предмети доделени од компјутерски систем.¹⁵³ Како генерално правило, во Управниот суд не се одржуваат јавни седници, што ја ограничува транспарентноста и јавната доверба во разрешувањето на изборните спорови и е спротивно на Уставот и обврските што произлегуваат од членството во ОБСЕ.¹⁵⁴ Сепак, судот одржа отворени седници за да даде информации за предметите, како што бара ИЗ. Неговите одлуки беа донесени и објавени во рокот од 48 часа.¹⁵⁵

¹⁴⁸ Со седницата за првиот круг доминираа четири члена; двајцата предложени од ВМРО-ДПМНЕ се залагаа за одобрување на приговорите на нивната партија, а двајцата од СДСМ повикуваа тие да се отфрлат. Во вториот круг, членот предложен од БЕСА се залагаше да се усвојат приговорите на нејзината партија, додека членот предложен од ДУИ повикуваше да се отфрлат.

¹⁴⁹ Во некои случаи, ДИК ги повикуваше членовите од комисиите на пониско ниво за да им постави прашања, ги испитуваше изборните материјали и спроведуваше повторено пребројување. Други случаи со слични наводи беа испитани малку или воопшто не.

¹⁵⁰ Во основи за одбивање спаѓаа, на пример, отсуство на забелешка за неправилноста во протоколот за резултатите; несоодветно место или недоволен квалитет на забелешката; присуство на забелешката во протоколот за повреда внесена од член на ИО или ОИК; фактот дека ДИК по барање на ОИК дала инструкции како да се одговори на односната или слична неправилност; и тоа што поткрепената повреда не била од сериозна природа.

¹⁵¹ На пример, приговор што докажува дека имаше рокада на бројките за гласовите на две партии во електронскиот систем не беше разгледуван, а грешката не беше поправена, на основа на тоа што приговорот бил доставен до ОИК, а не директно до ДИК. Точка II.3.3 (96) од Кодексот на добра пракса наведува дека „е неопходно да се елиминира формализмот и да се одбегнуваат одлуки за недопуштено, особено во политички чувствителните случаи“.

¹⁵² Точка 5.10 од Копенхашкиот документ на ОБСЕ од 1990 наведува дека „Секој ќе ужива делотворна правна заштита против административните одлуки, за да се гарантира почитување за темелните права и ќе се обезбеди правниот интегритет“.

¹⁵³ Судиие кои се соочуваат со претстојно обвинение за злоупотреба на должноста во судски предмет од локалните избори во 2013 беа во советите.

¹⁵⁴ Уставот гарантира јавни судски седници; Законот за управни спорови предвидува затворени седници во Управниот суд, освен во дефинирани околности. Точка 12 од Копенхашкиот документ на ОБСЕ од 1990 наведува дека „постапките може да се одржуваат in camera во околности пропуштани со закон и доследно со обврските според меѓународното право и меѓународните обврски“. Види, исто така, Член 14 од ICCPR.

¹⁵⁵ Вебсајтот на Управниот суд се соочуваше со повремени технички проблеми, што предизвика извесно доцнење во објавувањето на одлуките. Како што се бара со закон, ДИК веднаш ги објави одлуките на Управниот суд.

Сите жалби од првиот круг беа едногласно одбиени, а сите освен една жалба од вториот круг беа одбиени, оставајќи ги поткрепените случаи без делотворен правен лек. Три одлуки од жалбите од вториот круг не беа едногласни, со гласање четири наспроти еден, усвоени од исиот судски совет по приговори поднесени од истата партија; одлуките не наведоа кои судии гласале за или против, спротивно на ИЗ. Еден особено задоволителен предмет резултираше со поништување на гласањето на избирачкото место во Чаир.¹⁵⁶ Бидејќи поништувањето се одрази на резултатите, повтореното гласање на тоа избирачко место се одржа на 12 ноември, согласно со закон.¹⁵⁷

Членовите на ДИК и судиите на управниот суд треба да решаваат за поплаките со комплетна непристрасност, строго применувајќи го законот и гарантираниот процес. Техничкиот пристап кон поплаките треба да се одбегне. За да се зголеми транспарентноста, треба да се гарантираат јавни судски седници за сите предмети поврзани со изборите.

XVII. ПРЕПОРАКИ

Овие препораки, содржани низ текстот, се нудат за дополнително да се зајакне спроведувањето на изборите во земјата-домаќин и да се поддржат напорите тие целосно да се усогласат со обврските што произлегуваат од членството во ОБСЕ, други меѓународни обврски и стандарди за демократски избори. Овие препораки треба да се читаат во содејство со претходните препораки на ОБСЕ/ОДИХР на кои земјата-домаќин треба допрва да одговори. ОБСЕ/ОДИХР е подготвено да им помогне на властите и натаму да го подобрат изборниот процес и рамка и да одговорот на препораките содржани во овој и претходни извештаи.¹⁵⁸

A. ПРИОРИТЕТНИ ПРЕПОРАКИ

1. Изборниот законик треба сеопфатно да се ревидира за да се одговори на идентификуваните недостатоци, празнини и недоречености, вклучувајќи одредби за вториот круг на избори, за да се усогласи со обврските што произлегуваат од членството во ОБСЕ, меѓународните обврски и добрата практика. Ревизијата и амандманите треба да се спроведат низ јавна процедура, по процес на широки консултации и доволно пред наредните избори.
2. ДИК треба да одржи стабилна регулаторна рамка и да се воздржи од менување на правилата во тек на изборен период, освен за да одговори на итните прашања. ДИК треба да обезбеди дека соодветните правила не се спротивни или неконзистентни со ИЗ. Треба да се размисли за воведување забрзана постапка за оспорување на законитоста на законодавството и прописите поврзани со изборите.

¹⁵⁶ Судот пресуди дека ДИК несоодветно не ги испитала сите изборни материјали, зашто законот бара целосно испиување доколку се внесе забелешка во протоколот на ИО; судски нареденото повторено пребројување утврди вишок гласачко ливче во кутијата, што е основа за поништување.

¹⁵⁷ Резултатите од повтореното гласање не доведоа до промена на резултатите во односната општина и не беа поднесени приговори.

¹⁵⁸ Во точка 25 од [Истанбулскиот документ на ОБСЕ од 1999](#), земјите-членки на ОБСЕ се обврзаа „веднаш да ги следат оценките и препораките на ОДИХР за изборите”.

3. Со цел да се зголеми транспарентноста и довербата на јавноста во нивното работење, ДИК и ОИК треба нивните прописи, насоки, одлуки и записници од седниците да ги направат јавни, вклучувајќи ги и оние поврзани со набавките, навремено да ги стават на увид на јавноста.
4. Како што е претходно препорачано, ИЗ треба да се ревидира за да ги вклучи сите лица со право на глас во избирачките списоци, без оглед на важноста на нивните документи за лична идентификација. Во согласност со меѓународните обврски, ограничувањата на правото на глас врз основа на деловната неспособност треба да се отстранат, додека треба да се обезбедат неопходните механизми за поддршка за да се оствари правото на глас.
5. Сите случаи и наводи на притисок, застрашување, купување гласови и злоупотреба на административните ресурси треба темелно, делотворно и навремено да се истражат и гонат од властите. Треба да постои граѓанско образование насочено кон намалување на коруптивните активности во изборните кампањи, со инпут од соодветните органи.
6. Законското барање МРТ да обезбеди егзактни временски износи во секои вести, посветени на покривањето на активностите од кампањите на партиите треба да се замени со поопшто барање да се даде правичен пристап и информативно покривање на помалите партии и независните кандидати, како и да се зачува балансот меѓу принципот на еднакви можности меѓу кандидатите, плурализмот на гледишта и новинарската слобода.
7. Сите одлуки и (не)постапување на ОИК и ДИК треба да се предмет на навремено и делотворно судско постапување. Гласачите и граѓанските набљудувачи треба да имаат право да поднесат секаков тип на приговори поврзани со изборите, вклучително и против резултатите.
8. За да се обезбеди транспарентноста и довербата во изборниот процес, сите постојни протоколи за резултатите, вклучувајќи ги и оние коригирани подоцна во процесот треба да се вчитаат онлајн. Треба да се пропише подробна процедура за корекција на протоколите за резултатите во ОИК.

В. ДРУГИ ПРЕПОРАКИ

ИЗБОРНА АДМИНИСТРАЦИЈА

9. Членовите на ДИК треба да се придржуваат кон законското барање за непристрасност и воспоставените процедури и да ги почитуваат проектните задачи поставени за членовите и секретаријатот на ДИК.
10. За да се обезбеди дека ОИК и членовите на ИО поседуваат соодветно професионално искуство, односно да се намали перцепцијата за пристрасност во изборната администрација, процесот на нивна селекција треба да се направи потранспарентен, со објавување на листата на потенцијалните членови на ОИК и на ИО, отворајќи ја компјутерската програма за верификација од трета страна и за олеснување на набљудување на процесот.
11. За да се подобри капацитетот на ОИК и ИО и да се обезбеди доследно спроведување на изборите, ДИК треба да обезбеди навремена и унифицирана обука, особено за пополнување на протоколите за резултатите.

12. Општините треба да обезбедат соодветно и навремено финансиско и оперативно планирање, обезбедувајќи ги за ОИК неопходните ресурси доста пред изборите. Покрај ова, релевантните органи треба да обезбедат дека средствата за сите општини, вклучувајќи ги и оние со блокирани сметки, ќе се префрлат на време.
13. Со цел да се зајакне делотворното остварување на правото на глас, ДИК треба да разработи и спроведе сеопфатна програма за граѓанска едукација и едукација за гласачите на национално ниво, вклучувајќи и за гласачите со различни видови попречености.

РЕГИСТРАЦИЈА НА ГЛАСАЧИТЕ

14. Законот треба да предвиди можност сите лица со право на глас, вклучувајќи ги лицата во здравствените институции, установите за долготрајна нега и старечките домови да можат да го остварат своето право. Треба, исто така, да се размисли за ревидирање на прописите за правото да се гласа дома, за да се зголеми учеството.
15. За да се подобри точноста на избирачкиот список и да се олесни учеството на гласачите, треба да се размисли за ажурирање на избирачките списоци меѓу круговите. Треба да се размисли и за продолжување на периодот за увид во избирачките списоци, а и рокот да се приближи повеќе кон изборниот ден.
16. За да се гарантира дека лицата со право на глас кои се наоѓаат во пенитенцијарните институции можат да го остварат своето право да гласаат, органите надлежни за составување на списоците со гласачи во овие институции треба да се погрижат сите лица со право на глас да се вклучени во избирачкиот список и да имаат можност да ги обноват истечените лични документи.

РЕГИСТРАЦИЈА НА КАНДИДАТИТЕ

17. Треба да се размисли за стандардизирање на потребниот број потписи за независните кандидати на најмногу еден процент од регистрираните гласачи, во согласност со меѓународната добра практика. Покрај ова, како што е претходно препорачано, треба да се размисли за обезбедување алтернативни методи за прибирање потписи, со цел да се намали потенцијалот за заплашување.
18. ИЗ може да се ревидира за да забрани коалициите и листите поднесени од група гласачи да го користат истото име или лого како регистрирана партија и да се регулира повлекувањето на кандидатите.
19. Политички партии треба да ги почитуваат барањата за родова квота изложени во ИЗ; додека ДИК и ОИК треба строго да ги применуваат законите. Одобрувањето на листите треба да биде предмет на судска ревизија.

ИЗБОРНА КАМПАЊА

20. ИЗ треба да им гарантира на независните кандидати услови за водење кампањи на правична основа со другите кандидати.
21. Како што е претходно препорачано, властите треба да покажат поголема политичка волја за да обезбедат доволна одделеност меѓу државата и партијата.

22. Се препорачува политичките партии и релевантните институции да преземат иницијативи да го поттикнат учеството на жени во изборниот процес, и во политичкото донесување одлуки.

ФИНАНСИРАЊЕ НА КАМПАЊИТЕ

23. ИЗ треба да бара прелиминарните извештаи за финансирање на кампањите да се поднесуваат електронски и да дефинира соодветни казни за доцнење или неподнесување. Образецот треба да содржи расчленување на трошоците по општина и да бара пријавување на сторените трошоци. Покрај ова, законот треба да бара објавување на прелиминарните и финалните извештаи на денот на поднесување.
24. ДЗР треба да се задолжи да спроведе ревизија на прелиминарните извештаи, и да ги објави своите наоди и да ги проследи евентуалните повреди до надлежните органи пред денот на изборите. Крајниот рок за поднесување на завршните извештаи треба да биде во рок од 30 дена по изборите. Законот треба да го утврди делокругот на ревизија за да се обезбеди сеопфатна ревизија против можните незаконитости, а на ДЗР да ѝ се дадат неопходните истражни овластувања. Треба да се наметнат воспоставените казни за сите прекршувања.

МЕДИУМИ

25. За натаму да се заштити улогата на ААВМУ, нејзините членови треба да се именуваат на начин што обезбедува нејзина независност од политички влијанија.
26. МРТ треба да ја зајакне својата улога како јавен радиодифузен сервис преку подобрување на квалитетот на програмите. Таа треба да промовира плурализам, да обезбеди широк спектар на политички гледишта, да го професионализира новинарството, да емитува програми за едукација за гласачите и да го зголеми политичкото учество на жените преку обезбедување на поголемо информативно покривање за нив.

ПРИГОВОРИ И ЖАЛБИ

27. Треба да се размисли за децентрализација на процесот на приговори, а капацитетот на ОИК за постапување по приговорите треба да се зајакне. Функционирањето на ДИК за правни прашања треба да се зајакне преку поделотворно користење на нејзиниот правен сектор. Роковите за поднесување и постапување по приговорите треба да се во согласност со меѓународната добра практика.
28. Истражните и извршни овластувања на ДКСК и соработката со органите на прогонот во изборните предмети треба да се зајакнат. Државните институции треба целосно да го почитуваат авторитетот на ДКСК. Основањето регионални канцеларии или присуство на ДКСК, особено во тек на изборните периоди може да придонесе кон справување со секоја евентуална корупција поврзана со изборите. Покрај ова, конкретен рок за решавање по приговорите ќе обезбеди навремено и делотворно постапување.
29. Одредбите за поништување на резултатите од избирачкото место треба да се изменат за да предвидат поништување само кога нарушувањата може да се одразат на севкупните

резултати. Законот треба да пропише јасни и разумни правила за докази во приговорите, а тие треба да се применуваат објективно и доследно.

30. Членовите на ДИК и судиите на управниот суд треба да решаваат за приговорите со целосна непристрасност, строго применувајќи го законот и гарантираниот процес. Техничкиот пристап кон приговорите треба да се одбегнува. За да се зголеми транспарентноста, треба да се гарантираат јавни судски седници за сите предмети поврзани со изборите.

НАЦИОНАЛНИ МАЛЦИНСТВА

31. Треба да се преземат дополнителни мерки за да се олесни учеството на малцинствата во јавните работи и изборите. Во согласност со барањето на ИЗ за правична претставеност на малцинствата во органите што ги менаџираат изборите, малите заедници треба да се подобро претставени во изборната администрација, и на ниво на ДИК и во ОИК. Медиумите треба да обезбедат поправичен простор за политичките партии што ги претставуваат помалите заедници. Кампањите за едукација на гласачите и за подигање на свеста, вклучително за правото да се гласа без страв од одмазда, треба да ги таргетираат малцинските заедници, а можеби и да се водат на нивните јазици.

ГЛАСАЊЕ, ПРЕБРОЈУВАЊЕ И СУМИРАЊЕ

32. За да се охрабри еднаквото учество на лицата со попреченост во изборите, изборната администрација треба да преземе дополнителни мерки за да ја подобри достапноста на избирачките места.

ПРИЛОГ I: ИЗБОРНИ РЕЗУЛТАТИ¹⁵⁹

Избори за општинските совети, 15 октомври

Party	Добиени гласови (прелиминарно)		Советници (вкупно)	Женски советници	
	проценти	No. of votes		Број на советнички	проценти
СДСМ	40.78	418,477	551	214	38.84
ВМРО	32.75	336,075	432	150	34.72
ДУИ	8.73	89,586	128	40	31.25
АА партија	4.79	49,154	63	15	23.81
БЕСА	4.53	46,486	65	15	23.08
ДПА	1.64	16,829	18	5	27.78
ДПТМ	1	10,262	17	3	17.65
МНТУ	1	10,262	3	0	0
АА коалиција	0.33	3,386	2	0	0
ГРОМ	0.53	5,439	3	2	66.67
Левица	0.59	6,054	3	1	33.33
НММ	0.44	4,515	7	1	14.29
СРМ	0.29	2,976	7	2	28.57
Независни	2.41	24,731	37	7	18.92

¹⁵⁹

Согласно со конечните резултати објавени на вебсајтот на ДИК.

Избори за градоначалници, прв круг, 15 октомври

Општина	Бр. На регистрирани гласачи	Излезност (проценти)	СДСМ		ВМРО		ДУИ		АА		БЕСА		Независни		Други		Неважечки	
			Добиени гласови	проценти	Добиени гласови	проценти	Добиени гласови	проценти	Добиени гласови	проценти	Добиени гласови	проценти	Добиени гласови	проценти	Добиени гласови	проценти	Добиени гласови	проценти
Аеродром	65,910	65.58	22,559	52.19	18,707	43.28											1,955	4.74
Арачиново	9,366	55.68	3,067	58.81			1,025	19.65	841	16.13	272	5.22					109	2.09
Берово	11,169	70.78	5,006	63.33	2,899	36.67											307	3.88
Битола	83,692	62.65	31,337	59.77	17,715	33.79							1,315	2.51			2,063	3.93
Богданци	6,890	73.40	2,800	55.37	2,031	40.16											226	4.47
Боговиње	27,237	41.23					3,817	33.99	3,118	27.77	2,717	24.20			1,328	12	249	2.22
Босилово	12,323	61.47	4,075	53.80	3,281	43.31											219	2.89
Брвеница	15,186	48.08	1,668	22.84	1,856	25.42					1,166	22.84	2,374	32.51			238	3.26
Бутел	33,275	60.97	10,063	49.60	7,845	38.67					1,172	5.78			304	1	905	4.46
Центар Жупа	6,810	35.17			648	27.06									1,688	70	59	2.46
Центар	43,505	64.88	17,916	63.47	8,094	28.68									1,094	4	1,118	3.96
Чаир	57,767	52.72			3,441	11.30	11,860	38.95	2,327	7.64	10,202	33.50			769	3	1,610	5.29
Чашка	6,017	66.43	1,970	49.29	931	23.29									970	24	126	3.15
Чешиново Облешево	5,704	73.00	1,938	46.54	1,977	47.48											249	5.98
Чучер Сандево	7,560	63.98											2,486	51.40	2,008	42	289	5.97
Град Скопје	461,312	60.80	141,164	50.33	101,472	36.18			6,093	2.17	11,540	4.11			7,329	3	11,472	4.09
Дебар	18,425	46.47			685	8.00	3,419	39.93	2,597	30.33	1,271	14.84			360	4	231	2.70
Дебарца	4,625	68.06	1,785	56.70	1,212	38.50							55	1.75			96	3.05
Делчево	15,032	61.24	5,100	55.40	4,105	44.59											635	6.90
Демир Хисар	7,313	78.57	3,185	55.43	2,304	40.10											257	4.47
Демир Капија	3,405	84.23	1,419	49.48	1,347	46.97											102	3.56
Дојран	2,755	78.48	1,258	58.19	681	31.50							130	6.01			93	4.30
Долнени	11,526	58.20	1,763	26.28	1,113	16.59	2,285	34.06	124	1.85	536	7.99			217	3	250	3.73
Гази Баба	61,831	59.57	17,591	47.76	16,522	44.86									816	2	1,905	7.10
Гевгелија	19,413	78.80	8,345	54.55	5,982	39.11											969	6.33
Ѓорче Петров	37,797	64.76	13,115	53.75	10,481	42.82											840	3.43

Поранешната југословенска Република Македонија
 Локални избори, 15 октомври и 29 октомври 2017
 Конечен извештај на Мисијата за набљудување на изборите на ОБСЕ/ОДИХР

Гостивар	79,632	42.72			3,543	10.41	12,095		11,600	34.10	3,104	9.12			2,467	7	1,213	3.57
Градско	3,152	70.24	930	42.01	780	35.23							410	18.52			94	4.25
Илинден	14,042	65.01	3,288	36.02	5,235	57.34											607	6.65
Јегуновце	10,268	51.19	2,202	41.98	1,648	31.35	862	16.40			296	5.63					248	4.72
Карбинци	3,272	74.42	1,173	48.17	825	33.88									325	13	112	4.60
Карпош	53,906	68.40	21,278	57.70	13,607	36.90											1,991	5.40
Кавадарци	32,706	74.76	11,482	46.96	12,077	49.39									436	2	455	1.86
Кичево	50,616	56.03			9,563	33.72	17,116	60.36									1,679	5.92
Кисела Вода	53,090	64.78	17,154	49.88	15,479	45.01											1,758	5.11
Кочани	33,280	62.58	11,622	55.80	7,895	37.91									298	1	1,013	4.86
Конче	2,781	76.95	1,182	55.23	887	41.45											71	3.32
Кратово	8,285	71.51	3,384	57.11	2,274	38.38											267	4.51
Крива Паланка	17,162	75.05	7,467	57.97	4,942	38.37											472	3.66
Кривогаштани	4,859	76.44	2,002	53.90	1,533	41.28											179	4.82
Крушево	8,065	74.40	3,638	60.63	2,137	35.62											225	3.75
Куманово	92,764	53.95	26,289	52.53	14,839	29.65			2,950	5.89	2,925	5.84			524	1	2,522	5.04
Липково	25,105	45.64	152	1.33			5,618	49.03	1,901	16.59	2,607	22.75			939	8	241	2.10
Лозово	2,072	79.58	910	55.18	540	32.75									96	6	103	6.25
Македонска Каменица	6,764	73.05	2,437	49.32	2,271	45.96											233	4.72
Македонски Брод	5,257	80.54	2,082	4917.00	1,239	29.26							704	16.63	61	1	148	3.50
Маврово и Ростуше	9,847	36.60	2,013	55.85	1,015	28.16							430	11.93			146	4.05
Могила	5,554	66.94	1,313	35.31									1,415	38.06	872	23	118	3.17
Неготино	16,084	78.02	6,455	51.44	5,630	44.86							135	1.08			329	2.62
Новаци	3,079	72.52	781	34.98	1,004	44.96							366	16.39			82	3.67
Ново Село	11,452	50.33	3,005	52.13	2,467	42.80									137	2	155	2.69
Охрид	52,858	63.90	18,262	54.07	13,560	40.15							679	2.01			1,273	3.77
Пехчево	4,261	74.89	1,680	52.65	1,359	42.59											152	4.76
Петровец	7,642	67.42	1,619	31.42	3,197	62.05											336	6.52
Пласница	4,969	49.33	945	38.56			1,449	59.12									57	2.33
Прилеп	64,985	71.14	23,607	51.07	20,917	45.25											1,705	3.69
Пробиштип	12,931	75.24	4,321	44.41	4,523	46.49									359	4	526	5.41

Поранешната југословенска Република Македонија
 Локални избори, 15 октомври и 29 октомври 2017
 Конечен извештај на Мисијата за набљудување на изборите на ОБСЕ/ОДИХР

Радовиш	24,404	60.84	7,443	50.13	5,563	37.47							1,040	7.00			801	5.40
Ранковце	3,096	81.59			958	37.93							1,472	58.27			96	3.80
Ресен	17,119	58.78	5,537	55.02	3,956	39.31											570	5.66
Росоман	3,411	79.48	1,338	49.35	1,241	45.78											132	4.87
Сарај	30,942	53.35					7,963	48.24	3,191	19.33	4,582	27.76			278		494	2.99
Штип	42,159	68.87	13,930	47.97	13,966	48.10											1,141	3.93
Шуто Оризари	23,289	40.51	3,763	39.88			740	7.84			513	5.44			3,593	38	710	7.53
Сопиште	4,972	69.31	1,535	44.54	1,752	50.84											163	4.73
Старо Нагоричане	3,431	62.75	955	44.36	572	26.57									554	26	72	3.34
Струга	60,575	50.65	7,140	23.27	4,149	1352.00	7,916	25.80	9,289	30.27	1,060	3.45			230	1	939	3.06
Струмица	49,318	63.11	18,502	59.45	11,751	37.76											871	2.80
Студеничани	15,378	54.01	1,332	16.04			1,812	21.82	172	2.07	1,968	23.70			2,875	35	146	1.76
Свети Николе	14,893	72.47	5,415	50.17	4,818	44.64											560	5.19
Теарце	22,028	44.87	708	7.16	684	6.92	2,952	29.86	1,441	14.58	2,317	23.44			1,452	15	331	3.35
Тетово	82,887	48.23			6,459	16.16	13,265	33.18	4,874	12.19	8,767	21.93			4,568	11	2,040	5.10
Валандово	10,125	72.75	4,074	55.31	2,734	37.12							271	3.68			287	3.90
Василево	10,451	65.66	3,604	52.52	3,046	44.39											212	3.09
Велес	46,612	64.00	15,962	53.51	12,293	41.21									287	1	1,121	3.76
Вевчани	2,069	79.12	870	53.15	686	41.91											81	4.95
Виница	17,365	60.52	5,112	48.65	4,852	46.17											545	5.19
Врапчиште	25,377	40.14	575	5.64			3,572	35.06	3,168	31.10	839	8.24			1,738	17	295	2.90
Зелениково	3,779	68.46	1,532	59.22	917	35.45											138	5.33
Желнио	23,063	39.60					4,009	43.90	668	7.31	3,979	43.57			323	354	153	1.68
Зрновци	2,628	62.06	460	28.20	791	48.50							310	19.01	27	2	43	2.64
ВКУПНО	1,814,644	59.51	579,584		451,503		101,775		54,354		61,833		13,697		46,181		45,551	

Избори за градоначалник, втор круг, 29 октомври

Општина	бр. на регистрирани гласачи	Излезност (процент)	СДСМ		ВМРО		ДУИ		АА		БЕСА		Независни		Други		Неважечки	
			Добиени гласови	Проценти	Добиени гласови	Проценти	Добиени гласови	Проценти	Добиени гласови	Проценти	Добиени гласови	Проценти	Добиени гласови	Проценти	Добиени гласови	Проценти	Добиени гласови	Проценти
Боговиње	27,237	43.96					5,390	45.01	6,430	53.70							154	1.29
Брвеница	15,186	46.03			2,949	42.19							3,871	55.38			170	2.43
Бутел	33,275	52.67	9,993	57.02	7,037	40.15											496	2.83
Чаир	57,767	49.50					13,916	48.66			13,707	47.93					975	3.41
Чашка	6,017	53.81	2,253	69.58											890	27.49	94	2.90
Чешиново Облешево	5,704	75.70	2,155	49.91	1,992	46.13											171	3.96
Дебар	18,425	46.20					4,430	52.04	3,918	46.02							165	1.94
Демир Капија	3,405	85.14	1,627	56.12	1,228	42.36											44	1.52
Долнени	11,526	61.48	3,148	44.16			3,845	53.94									140	1.96
Гази Баба	61,831	51.85	17,173	53.57	13,799	43.04											1,089	3.40
Гостивар	79,632	42.39					15,955	47.26	16,920	50.12							883	2.62
Градско	3,152	71.80	1,211	53.51	978	43.22											74	3.27
Јегуновце	10,268	43.17	2,739	61.79	1,540	34.74											154	3.47
Карбинци	3,272	74.60	1,390	56.94	941	38.55											110	4.51
Кавадарци	32,706	76.54	11,538	46.09	13,180	52.65											316	1.26
Кисела Вода	53,090	55.61	16,207	54.89	12,277	41.58											1,041	3.53
Липково	25,105	45.29					6,656	58.55			4,575	40.24					138	1.21
Македонска Каменица	6,764	73.98	2,714	54.24	2,105	42.07											185	3.70
Македонски Брод	5,257	76.68	2,679	66.46	1,197	29.69											155	3.85
Могила	5,554	67.25	1,913	51.22									1,735	46.45			87	2.33
Новаци	3,079	72.49	1,183	53.00	977	43.77											72	3.23
Пробиштип	12,931	76.90	5,198	52.27	4,350	43.74											397	3.99
Росоман	3,411	82.06	1,518	54.23	1,211	43.27											70	2.50

Поранешната југословенска Република Македонија
 Локални избори, 15 октомври и 29 октомври 2017
 Конечен извештај на Мисијата за набљудување на изборите на ОБСЕ/ОДИХР

Сарај	30,942	55.02					8,896	52.26			7,952	46.71				175	1.03	
Штип	42,159	63.39	15,078	51.54	13,363	45.68										813	2.78	
Шуто Оризари	23,289	36.79	4,936	57.61										3,333	38.90	299	3.49	
Старо Нагоричане	3,431	61.50	1,379	65.36	670	31.75										61	2.89	
Струга	60,575	46.48					13,945	49.53	13,157	46.73						1,054	3.74	
Студеничани	15,378	51.87									3,737	46.85			4,161	52.17	78	0.98
Теарце	22,028	41.19					4,686	51.64	4,170	45.96						218	2.40	
Тетово	82,887	44.57					18,136	49.09			17,113	46.32				1,697	4.59	
Виница	17,365	61.42	5,570	52.23	4,682	43.90										413	3.87	
Врапчиште	25,377	43.38					5,184	47.09	5,642	51.25						183	1.66	
Желино	23,063	46.03					5,099	48.03			5,443	51.27				74	0.70	
Зрновци	2,628	62.90	670.0	40.53	944	57.11										39	2.36	
ВКУПНО	833,716	51.92	112,272		85,420		106,138		50,237		52,527		5,606	8,384		12,284	2.84	

ПРИЛОГ II: СПИСОК НА НАБЉУДУВАЧИ ВО МЕЃУНАРОДНАТА МИСИЈА ЗА НАБЉУДУВАЊЕ НА ИЗБОРИТЕ

Конгрес на локални и регионални власти на Советот на Европа

Karim	VAN OVERMEIRE	Шеф на делегацијата	Белгија
Martine	ROUDOLFF		Австрија
Renate	ZIKMUND		Австрија
Marie	KAUFMANN		Чешката Република
Henrik-Brade	JOHANSEN		Данска
Ségolène	TAVEL		Франција
Henrietta	BERO		Унгарија
Remo	GRENGA		Италија
Mario	GAUCI		Малта
Robert	GRUMAN		Романија
Matej	GOMBOSI		Словенија
Kateryna	MARCHENKO		Украина
Andrew	DAWSON		Обединетото Кралство

МНИ НА ОБСЕ/ОДИХР

Кусорочни набљудувачи, прв круг

Manfred	ASCHABER	Австрија
Anna-Katharina	DEININGER	Австрија
Florian	DOSCHEK	Австрија
Johannes	KOHLER	Австрија
Thomas	MUEHLMANN	Австрија
Hermann	PHILIPP	Австрија
Florian	RAZESBERGER	Австрија
Sigrid	STEININGER	Австрија
Frederic	DE CONINCK	Белгија
Vessela	ATZEVA	Бугарија
Nikola	NIKOLOV	Бугарија
Ana	NIKOLOVA	Бугарија
Darab	GAJAR	Чешката Република
Petra	KRATOCHVILOVA	Чешката Република
Lubor	KYSUČAN	Чешката Република
Václav	NEKVAPIL	Чешката Република
Caroline	RISTIC	Чешката Република
Pavel	TROUSIL	Чешката Република
Andreas	ALSØE	Данска
Hanne	BANG	Данска
Grethe	BILLE	Данска
Svend	HANSEN	Данска
Birgit	HJORTLUND	Данска
Julia	JAKOBSEN	Данска
Niels Henrik	NIELSEN	Данска
Karsten	POULSEN	Данска
Michael	STERNBERG	Данска
Lilian	PALLUM	Естонија
Timo	KOISTI	Финска
Sanni	KOSKI	Финска
Saku	LINNAMURTO	Финска
Peggy	CORLIN	Франција
Nadia	JURZAC	Франција
Laurent	LEMARCHAND	Франција
Salim	MEJAHDI	Франција

Michel	RIVOLLIER	Франција
Mélodie	SAHRAIE	Франција
Claire	SCHMITT	Франција
Rüdiger Friedrich Uwe	DANAPEL	Германија
Thomas	DOEHNE	Германија
Irene	FELLMANN	Германија
Jens	GUZICKI	Германија
Ansgar	HANNOEVER	Германија
Maria Mechthild	HERKENHOFF	Германија
Michael	ICKES	Германија
Simon	ILSE	Германија
Petra	KAIFEL	Германија
Gudula	KILIAS	Германија
Rainer	KLEFFEL	Германија
Stefan	KOEPPE	Германија
Peter	KOHLMEIER	Германија
Wolfgang	LICHTER	Германија
Nikolai	LINK	Германија
Maik	MARTIN	Германија
Friedhelm	MEYER ZU NATRUP	Германија
Kirsten Katrin	MÜLLER	Германија
Dirk	NEUMEISTER	Германија
Susanne	NEYMEYER	Германија
Martin	NÖLLE	Германија
Tanja	POPOVIC	Германија
Melanie	PÖRSCHMANN	Германија
Heinrich	ROSENDAHL	Германија
Ilona	SALABA	Германија
Patricia	SCHERER	Германија
Johannes	SCHMID	Германија
Sabine	SMOLKA-GUNSAM	Германија
Hildegard	SÜHLING	Германија
Judith	VORRATH	Германија
Aron	ALBERT	Унгарија
Erik	BAKTAI	Унгарија
Gyozo Jozsef	GABRIEL	Унгарија
Iván	KOVÁCS	Унгарија
Christian	NUSSER	Унгарија
David	TOTH	Унгарија
Anne	CHOISEUL	Ирска
Kevin	CRONIN	Ирска
Padraic	MCDUNPHY	Ирска
Raymond	MURPHY	Ирска
Finbar	O'SULLIVAN	Ирска
Paul	TIGHE	Ирска
Maria Elena	AMADORI	Италија
David	CAPEZZUTO	Италија
Paolo	CARLOTTO	Италија
Luca	NUVOLI	Италија
Alessia	PAPPALARDO	Италија
Alessia	RIVA	Италија
Dana	TJURINA	Латвија
Lodewijk	BANNING	Холандија
Margriet	TEUNISSEN	Холандија
Serv	WIEMERS	Холандија
Jorun	LUNESTAD	Норвешка
Carl	PETERSEN	Норвешка

Gent	RAMADANI	Норвешка
Robert	ADAM	Романија
Mariam	EL-HEK	Романија
Carmen	ILIESCU	Романија
Peter	GOLOB	Словенија
Lennart	HAGGREN	Шведска
Erik	LARSSON	Шведска
Hanna	NORELL	Шведска
Lena	OHRE	Шведска
Peter	WALLBERG	Шведска
Marco	BATTAGLIA	Швајцарија
Martin	DAMARY	Швајцарија
Evelin	HUTSON-HARTMANN	Швајцарија
Francine	JOHN	Швајцарија
Martin	MINDER	Швајцарија
Iris	OTT	Швајцарија
Anne	COTTRINGER	Обединетото Кралство
Christopher	CUNINGHAME	Обединетото Кралство
Terence	DUFFY	Обединетото Кралство
Jill	GOLDSMITH	Обединетото Кралство
Fredrick	SUMMERS	Обединетото Кралство
Mark	WALLER	Обединетото Кралство
James	WILSON	Обединетото Кралство
Karin	ACCORINTI	САД
Shane	AHN	САД
Syeda	ALI	САД
Shaun	BARCAVAGE	САД
James	BERK	САД
Joshua	BLOOM	САД
Jeffrey	CHINN	САД
Cheryl	COLLINS	САД
Kevin	CONNOLLY	САД
Phillip	DANIEL	САД
Douglas	DAVIDSON	САД
Daniel	DRIGOT	САД
Hedy	GLENN	САД
Andrew	GRIDINSKY	САД
Kathyrne	HARPER	САД
Ernest	JONES	САД
Jameson	LAMIE	САД
Catherine	LAWRENCE	САД
Winifred	NORTHCROSS	САД
Tara	O'CONNOR	САД
Margaret	O'SHEA	САД
Nancy	OSBORNE	САД
Sima	OSDOBY	САД
Constance	PHLIPOT	САД
Ann	RANDALL	САД
Robert	RAVENS CRAFT	САД
Matthew	ROBERTS	САД
Kathy	SCHNARE	САД
Miklos	SOLYOM	САД
Angela	SWAYZE	САД
Melinda	WALKER-STATEMAN	САД
Kira	ZAPORSKI	САД

МНИ НА ОБСЕ/ОДИХП Short-term Набљудувачи, Second Round

Manfred	ASCHABER	Австрија
Philipp	HERMANN	Австрија
Laura	COGELS	Белгија
Hanne	BANG	Данска
Grethe	BILLE	Данска
Svend	HANSEN	Данска
Birgit	HJORTLUND	Данска
Niels Henrik	NIELSEN	Данска
Timo	KOISTI	Финска
Peggy	CORLIN	Франција
Laurent	LEMARCHAND	Франција
Gottfried	BRAMER	Германија
Helmut	BROCKE	Германија
Edgar	BRUESER	Германија
Jana	BÜRGERS	Германија
Jochen	FREDE	Германија
Christoph Hubert Alexander	FREIHERR VON FEILITZSCH	Германија
Tom	HØYEM	Германија
Rainer	KLEFFEL	Германија
Stefan	KOEPPE	Германија
Katleen	KRUEGER	Германија
Andreas	KUCHER	Германија
Dorothea	LUKE	Германија
Melanie	PÖRSCHMANN	Германија
Yuna	RAULT-D'INCA	Германија
Kerstin	ROESKE	Германија
Ilona	SALABA	Германија
Sabine	SMOLKA-GUNSAM	Германија
Daniel	STOCKEMER	Германија
Hildegard	SÜHLING	Германија
Volker	WEYEL	Германија
Aron	ALBERT	Унгарија
Erik	BAKTAI	Унгарија
David	TOTH	Унгарија
Anne	CHOISEUL	Ирска
Padraic	MCDUNPHY	Ирска
Paul	TIGHE	Ирска
Maria Elena	AMADORI	Италија
David	CAPEZZUTO	Италија
Luca	NUVOLI	Италија
Alessia	PAPPALARDO	Италија
Lodewijk	BANNING	Холандија
Margriet	TEUNISSEN	Холандија
Thomas Andreas	HUG	Норвешка
Jorun	LUNESTAD	Норвешка
Gent	RAMADANI	Норвешка
Lennart	HAGGREN	Шведска
Robert	HALL	Шведска
Erik	LARSSON	Шведска
Lennart	MYHLBACK	Шведска
Hanna	NORELL	Шведска
Lena	OHRE	Шведска
Maximo Juan	PRADES BARCELO	Шведска
Lilian	SKOGLUND	Шведска
Par	SKOLD	Шведска
Martin	DAMARY	Швајцарија

Конечен извештај на Мисијата за набљудување на изборите на ОБСЕ/ОДИХР

Monica	GIAMBONINI	Швајцарија
Pia Maria Dina	GIANINAZZI	Швајцарија
Francine	JOHN	Швајцарија
Martin	MINDER	Швајцарија
Hans-Jürg	PFAFF	Швајцарија
Anne	COTTRINGER	Обединетото Кралство
Christopher	CUNINGHAME	Обединетото Кралство
Terence	DUFFY	Обединетото Кралство
Jill	GOLDSMITH	Обединетото Кралство
Fredrick	SUMMERS	Обединетото Кралство
Mark	WALLER	Обединетото Кралство
James	WILSON	Обединетото Кралство
Syeda	ALI	САД
James	BERK	САД
Jeffrey	CHINN	САД
Cheryl	COLLINS	САД
Phillip	DANIEL	САД
Douglas	DAVIDSON	САД
Daniel	DRIGOT	САД
Hedy	GLENN	САД
Andrew	GRIDINSKY	САД
Kathyrne	HARPER	САД
Catherine	LAWRENCE	САД
Tara	O'CONNOR	САД
Margaret	O'SHEA	САД
Nancy	OSBORNE	САД
Constance	PHLIPOT	САД
Ann	RANDALL	САД
Robert	RAVENS CRAFT	САД
Kathy	SCHNARE	САД
Miklos	SOLYOM	САД
Angela	SWAYZE	САД

ДОЛГОТРАЈНИ НАБЉУДУВАЧИ

МНИ НА ОБСЕ/ОДИХР Клучен тим

Audrey	GLOVER	Head of Mission	Обединетото Кралство
Mišo	IMAMOVIĆ		Босна и Херцеговина
Vania	ANGELOVA		Бугарија
Rishi	DATTA		Канада
Marla	MORRY		Канада
Lela	TSAAVA		Грузија
László	BELÁGYI		Унгарија
Francesca	BOGGERI		Италија
Carlo	PAPPALARDO		Италија
Alessandro	ROTTA		Италија
Inta	LASE		Латвија
Angela	GHILASCU		Молдавија
Max	BADER		Холандија
Ivana	STANOJEV		Србија
Ranko	VUKČEVIĆ		Србија
Robert	BYSTRICKY		Словачка
Oliver	GREEN		Обединетото Кралство

МНИ НА ОБСЕ/ОДИХР Долготрајни набљудувачи

Margarete	LENGGER	Австрија
Ivana	KRATKA	Чешката Република
Marketa	NEKVINDOVA	Чешката Република

Karen	SKIPPER	Данска
Laurent	CAMPIGOTTO	Франција
Sabine	OHAYON	Франција
Kerstin	BRÖRING	Германија
Helmut	GÖSER	Германија
Wolfgang	GRAF VON SCHMETTAU	Германија
Pearse	MCCORLEY	Ирска
Riccardo	ALFIERI	Италија
Rocco	DIBIASE	Италија
Rune	HAUGER	Норвешка
Stig Lennart	GLANS	Шведска
Roman	ENZLER	Швајцарија
Daniele	D'ESPOSITO	Швајцарија
Kiron	REID	Обединетото Кралство
Susan	TRINDER	Обединетото Кралство
Robert	BRANDSTETTER	САД
Karen	REINHARDT	САД

ЗА ОБСЕ/ОДИХР

Канцеларијата за демократски институции и човекови права (the Office for Democratic Institutions and Human Rights) или ОБСЕ/ОДИХР е првенствена институција на ОБСЕ што им помага на земјите-членки да обезбедат целосно почитување за човековите права и темелните слободи, придржување кон владеењето на правото, промовирање на принципите на демократија и (...) градењето, јакнењето и заштитата на демократските институции, како и промовирањето на толеранција ширум општеството” (Документот од Самитот во Хелсинки, 1992). Ова се нарекува Човекова димензија на ОБСЕ.

ОБСЕ/ОДИХР, со седиште во Варшава (Полска) е создадено како Канцеларија за слободни избори на Самитот во Париз во 1990 и почна со работа во мај 1991. Една година подоцна, името на Канцеларијата беше изменето, за да го отслика проширениот мандат што ги опфаќа и човековите права и демократизацијата. Денес таа има над 130 вработени.

ОБСЕ/ОДИХР е водечка агенција во Европа во сферата на **набљудување на изборите**. Секоја година таа ги координира и организира распоредувањата на илјадници набљудувачи да проценат дали изборите во регионот на ОБСЕ се спроведуваат во согласност со обврските што произлегуваат од членството во ОБСЕ, други меѓународни обврски и стандарди за демократски избори и со националното законодавство. Нејзината уникатна методологија обезбедува длабински увид во изборниот процес во неговата севкупност. Преку проекти за помош, ОБСЕ/ОДИХР им помага на земјите – членки да ја подобрат својата изборна рамка.

Активностите за **демократизација** на Канцеларијата вклучуваат владеење на правото, законодавна поддршка, демократско владеење, миграција и слобода на движењето, како и родова еднаквост. ОБСЕ/ОДИХР годишно спроведува бројни таргетираны програми за помош, стремејќи се да развие демократски структури.

ОБСЕ/ОДИХР исто така им помага на државите – членки во исполнување на нивните обврски за промовирање и заштита на **човековите права** и темелните слободи доследно со заложбите на Човековата димензија на ОБСЕ. Ова се постигнува преку работа со разновидни партнери за да се зајакне соработката, да се изградат капацитети и да се понуди експертиза во тематски области, вклучувајќи ги човековите права во борбата против тероризмот, јакнењето на заштитата на човековите права на тргуваните лица, едукацијата и обуката за човекови права, мониторингот и известувањето за човековите права, како и човековите права и безбедноста на жените.

Во рамки на сферата на **толеранција** и **недискриминација**, ОБСЕ/ОДИХР дава поддршка на земјите-членки во јакнење на нивниот одговор кон криминалот од омраза и инцидентите на расизам, ксенофобија, анти-семитизам и други форми на нетолеранција. Активностите на ОБСЕ/ОДИХР поврзани со толеранција и недискриминација се фокусираат на следниве области: законодавство; обука на органите на прогонот; мониторинг, известување и следењена одговорот на криминалот и инцидентите мотивирани од омраза; како и едукативни активности за промовирање толеранција, почитување и меѓусебно разбирање.

ОБСЕ/ОДИХР дава совети на државите – членки околу нивните политики за **Роми** и **Синтите**. Тоа промовира градење капацитети и вмрежување меѓу заедниците на Роми и Синти и го поттикнува учеството на Роми и Синти во телата што креираат политики.

Сите активности на ОДИХР се спроведуваат во тесна координација и соработка со земјите-членки на ОБСЕ, институциите и теренските операции на ОБСЕ, како и со други меѓународни организации.

Повеќе информации може да се најдат на веб-сајтот на ОДИХР (www.osce.org/odihr).